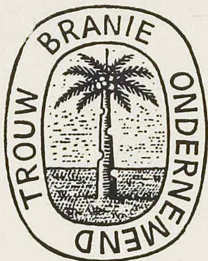
15e JAARGANG No. 13 15 JANUARI 1971 - f1.25

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

BIJ DE VOORPLAAT

Djaka Anak

Er was niets van tevoren beraamd, overeengekomen of zelfs maar gesuggereerd. Er waren ook geen dolle Mina's met protestborden geweest, noch subsidie-aanvragen bij de gemeente. Het was allemaal niet nodig, want Jem (toonloze e) was er.

Bij de grote theeonderneming werkten alle vrouwen, jong en oud als plukster. Oentoeng, als je man in de fabriek werkte en je nog extra kon verdienen in de kebon. Alleen wel moeilijk als er geen oma of buurvrouw was die de zorg voor de kleintjes op zich kon nemen. En de grotere kinderen waren ook al weg omdat er sinds kort een schooltje was gekomen. Wat moest je dan met dat wezentje dat nog niet de gezegende leeftijd van zelfstandigheid had bereikt waarop het zich zelf kon helpen? Om dan alleen van de hoogstnoodzakelijke levensbehoeften te spreken.

Maar ik zei het al: Jem was er. Jem werkte niet, want ze had een baby van nog geen drie weken en een dochtertje van twee. En zo werd haar moederdeugd een oplossing voor de nood van anderen. Als vanzelfsprekend aanvaardde ze de taak van djaga anak voor haar vriendinnen.

Iedere ochtend werden de slendangs losgeknoopt en de bundeltjes jong leven rondom Jem neergelaten. Er werd wat pisang of andere eetwaar afgegeven, verdere adviezen en gebruiksaanwijzingen bleven achterwege. De meeste kleintjes waren wel van de borst af, en die het nog niet waren, ach, Jem had zelf immers nog een baby?

Verschoond werd er niet, zelfs geen papieren luiers. De redenen kunt U zelf op het plaatje wel ontdekken, maar wel werd er af en toe het nodige gewassen. Jem's bewaarplaats was strategisch gekozen bij een wasplaats. Een emmer helder water uit de soemoer kebjoerde alle ongerechtigheden weg, en uit de waterstroom kwam altijd een schoon, hoewel naar luchthappend en daarna krijsend kind te voorschijn. Huilen werkt altijd aanstekelijk, maar Jem's gehoor was getraind op een koortje van minstens 12 en maar zelden verloor ze haar geduld. Moest er gegeten worden, dan was er opnieuw concert, want Jem had maar twee handen en geen assistentie. Hoe jong al staat de mens erop snel bediend te worden! Nochtans, Jems gemoedsrust veranderde er niet door. Er werd niemand overgeslagen, dat was het voornaamste en de dag was lang.

Zo was daar die kleine crèche. Zonder stoeltjes en tafeltjes, zonder speelgoed, en zonder opvoedende creativiteit. Misschien was er wel boetseerklei, maar dat was dan een toevallige omstandigheid en cultureel niet helemaal verantwoord. Als er was gehuild en gesnotterd, dan gingen onder het "soeap" wel terloops wat aarde mee naar binnen. Gaf niets, kreeg je een sterke maag van.

Deze foto is al heel oud, maar ik weet zeker dat er in de goenoeng, op het land, er nog zulke kinderbewaarpaatsen zijn en zullen blijven bestaan tot in de eeuwigheid. Zolang het "djaga anak" geen beroep wordt, maar een noodzakelijke hulpverlening van mens tot mens. Zolang er zulke probleemloze vrouwen als Jem zullen zijn aan wiens zorgen de even probleemloze werkende vrouwen hun kinderen kunnen overlaten.

Als U eens oude foto's uit Indië bekijkt en zich de dingen probeert te herinneren ontdekt U dat er letterlijk n i e t s ontbrak van wat er in Nederland nu met diploma's, sociale wijsheid en veel geld bereikt moet worden.

Denkt U b.v. even aan die "auto lijndienst" in Utrecht, net met veel applaus en foto's in de krant, opgericht. Wat zouden we in hemelsnaam in Indië al die jaren hebben moeten beginnen zonder opelettes? En al die tientallen dienstverlenende bedrijfjes, ontstaan door eenvoudig menselijk denken en het begrip dienbaarheid, ongeacht de beloning. Al deze dingen kun je overdenken, maar er niet met iedereen over praten. Want natuurlijk is het allemaal koloniaal, slecht en achterlijk. Je moet maar kalm afwachten tot men het uit zichzelf gaat ontdekken, dan is het ineens cultureel en sociaal verantwoord. Net als bij die crèche.

Alleen kunnen de kinderen hier nooit met hun blote billetjes door het stof kruipen en er nog minder van eten. Want dat is door de beschaving levensgevaarlijk verontreinigd. Net als het water en de lucht. Zou het babytje van Jem dat nu wel allemaal lezen in de kranten en tijdschriften die we hem sturen?

Lilian Ducelle

Hebben wij over het algemeen zelden zo'n grote groep Indonesische baby's als op de voorplaat in werkelijkheid bij elkaar gezien, het bovenstaande beeld (van kinderen omstreeks 7 à 8 jaar oud) kennen wij des te beter: altijd vrolijk en bereid om als echte badoets te poseren voor elke foto. Deze recente opname werd gemaakt voor de school naast het proefstation te Pasoeroean.

(Foto Hille-Ris Lambers)

tong tong

ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 15e JAARG No. 10
Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong DenHaag - Tel. 070-54.55.00/54.55.01 - Giro 6685
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong N.V.
Directie en Hoofdredactie: Tjalie Robinson.
2de Redacteur: G. H. Bartman, Willem Klooslaan 38, Eindhoven.
Eind-redacteur: Ch. Manders

Verschijnt de 1ste en 15de van iedere maand. Prijs per nummer *f* 1,25. Abt. Nederl.: kwart. *f* 7,—; halfj. *f* 13,75; jaar *f* 27,50. Abt. Europa: jaar *f* 33,—. **Buiten Europa:** jaar *f* 38,—.
Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 73,—; Indonesië *f* 68,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 58,—; Canada en Ver. Staten *f* 48; Maleisië en India *f* 55,—; Suriname en Antillen *f* 48,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

De directie behoudt zich het recht voor hen die schadelijk geacht worden voor het welzijn van Tong Tong als abonnee te weigeren of af te voeren.

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD. ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

Harga naek teroes

Zoals de lezer uit het desbetreffende bericht in ons kerstnummer al te weten is gekomen, is de prijs van het jaarabonnement van Tong Tong omhoog gegaan van *f* 24,— tot *f* 27,50 en de prijzen van halfjaars- en kwartaalabonnement tot resp. *f* 13,75 en *f* 7,— (stukprijs *f* 1,15). Alleen al de posttarieven gingen bijna 100% omhoog! De lezer zal wel begrepen hebben dat deze prijzen met accountantsprecisie zijn uitgerekend en wij nochtans niet zeker weten of in de loop van het jaar nóg een kleine verhoging komen zal, zó ingewikkeld en ónberekenbaar is de economie geworden!

We hopen dat de lezer geduldig zal bijbetalen en hebben volstrekt geen enkel verwijt voor hen, die zich in de loop van de afgelopen maanden al bij voorbaat hebben laten afschrijven. We worden in ons bestaan wel èrg grimmig bedreigd de laatste tijd en we hopen toch maar dat een economische sobat van ons **niet** gelijk krijgt, die een paar jaar terug sarcastisch zei: "De Tong Tong gauw kapot? Eerder gaat de nationale economie op de fles!" Dat we tóen opvatten als een compliment voor onze taaiheid, maar langzamerhand gaan zien als een dreigende voorspelling!

Wie uwer TIME leest, dus ook het nummer van 14 december gezien heeft, weet dat het omslag-artikel van dat nummer gewijd is aan de "Veldslag van de Dollar", terwijl op de afbeelding van die dollar roodomrand staat 73 cent. Zó is de waarde van die oermachtige dollar ingezakt! En wat ons landje te wachten staat nu Jan en Alleman 400 guldens opeisen plus nóg hoger loon, durft niemand meer met optimisme te voorspellen.

Ook ons dagelijks nieuws (b.v. de "Haagsche Courant") ging omhoog van *f* 63,50 naar *f* 71,30, en het dagelijks brood met weliswaar maar één cent, maar er zullen wel veel meer centen bijkomen...

Houd toch maar moed, mijn waarden. Als Tong Tong door veertien onmogelijke jaren tóch is blijven bestaan, zal het blad ons ook in de komende jaren niet in de steek laten Als **U** maar achter ons blijft staan! En ons blijft opmonteren als de lezer die schreef: "Alles gaat goed met ons behalve Harga en Marga (Klompé)..."

Geen doorstroming

Wel vaker hebben wij in onze correspondentie brieven gehad, waarin aandacht gevraagd werd voor de haast ontelbare vormen van destructie en vulgarisatie in onze maatschappij. Brieven waar wij niet op in gingen, omdat geen signalering nodig is voor evidenties die ons dagelijks uit pers, radio en TV tegenschreeuwen. Ook in de schuldige groeperingen denkt men critisch genoeg, maar er schijnt niet tegen te vechten te zijn, omdat in elke massa de individu die "schoner" denkt dan het drab om hem heen, vanzelf opstijgt naar de heldere bovenlagen, maar daardoor automatisch "vijand" wordt.

Links of rechts hebben er dan in wezen niets meer mee te maken. Er is slechts sprake van "onder" en "boven" Getuige ondervolgende samenvatting in de Telegraaf van 15 dec. van de "linkse" parlementariër F. J. Goedhart (DS '70):

"Onbegrijpelijk", noemde hij het, dat de regering zich bij het geven van een toelichting op haar beleid, blootstelt aan wat hij kwalificeerde als "Hilversumse procedures".

Hij zei dit gisteren in de Tweede Kamer bij de discussies over de loonmaatregel. De heer Goedhart doelde op het tv-interview, dat de NOS-medewerker Ton Planken met minister-president P. J. S. de Jong, vrijdagavond j.l. had. Daarbij kreeg de premier bijna geen kans zijn betoog af te ronden.

"Wij weten nu al sinds jaren", zei de heer Goedhart, "dat er in Hilversum een aantal tv-jongens rondloopt, dat meent, dat zij de koningin van de publiciteit en de voorlichting zijn. Zij schijnen niet precies te weten het verschil tussen een interview en een inquisitieverhoor".

De heer Goedhart meende, dat als de regering tot ons volk spreekt "zij niet door de een of ander onderbroken, in de rede gevallen of door politieke bekvechterij in alle huiskamers min of meer uitgeveterd dient te worden".

Hij voegde er nog aan toe, dat iedereen weet, dat men in Hilversum over het paard is getild, en duizelig is geworden van de macht, die de beheersing van het tv-scherm nu eenmaal met zich mee kan brengen.

*

Oorzaakzoekers van kwalijke toestanden vragen zich af hoe deze troebele, onwelriekende toestand eigenlijk ontstaan is. Wel, evenals in elk moeras, elke sloot, **door gebrek aan doorstroming**, dus door gebrek aan maatschappelijk, cultureel of moreel idealisme. We zijn allemaal "moddervet" geworden zowel door te veel geestelijk als te veel "buik"-voedsel. We laten ons zowel door Rusland als door Amerika volproppen, ontwikkelen geen eigen, frisse, nieuwe gedachten. Dan verslikt en verslijmt alles... TR.

Ons blad

Het Kerstnummer is wel wat vroeg gekomen de vorige maand. Ja, maar dat kwam ook omdat er rondom de kerstdagen wel veel stagnatie zou kunnen komen wegens de langzaamaan staking. Toch vonden we de bezorging op 16 december wel wat al te vroeg, omdat daardoor veel langer gewacht moest worden tot het nummer van 15 januari (omdat immers i.pl.v. de nummers 11 en 12 één gecombineerd nummer moest verschijnen).

Maar om het goed te maken geven we nu een iets dikkere Tong Tong, Zoals U wel merkt. Veel plezier ermee!

Zes kerstpagina's

Teneinde de lezer een duidelijke indruk te geven van wat er bij Tong Tong bij vlagen binnenkomt aan copy, nemen we in dit nummer het restant aan kerstcopy op na het Kerstnummer. Eén oproep in Tong Tong was voldoende om deze lawine te veroorzaken .ZEER bijzonder evenwel als U weet dat bij soortgelijke oproepen in andere jaren zéér weinig tot niets binnenkwam!

Maar ook aan andere copy is er de afgelopen maanden enorm veel binnengekomen (U herinnert zich nog de stroom die binnenkwam over Bogor!). Zoveel dat aan actuële copy alleen al genoeg binnenkwam om er drie nummers mee te vullen. **Men hebbe dus geduld als de plaatsing van ingezonden copy wat lang op zich laat wachten.**

Eigenlijk maken we een merkwaardige tijd mee: Tong Tong wordt steeds duurder (zodat we meer afzeggingen kregen dan normaal) en de tijden worden over de hele linie veel slechter, zodat het einde van ons blad dichterbij lijkt dan ooit tevoren. **Maar in omgekeerde evenredigheid stroomt copy en correspondentie binnen.** Het lijkt of naarmate we ouder worden (dus het Indische verleden verder af ligt en het "dús vergeten" gemakkelijker), in elk geval de Tong Tong-ers met méér liefde aan hun tropische verleden terugdenken dan ooit.

Misschien omdat vergeleken bij een harder wordende maatschappij het vriendelijker en ruimer denkende verleden des te sterker opvalt?

VAN EEN TOTOK...

Op de giro'tjes voor het jaarabonnement 1971 staan vaak korte heilwensen en aanmoedigingen, soms heel bijzondere zoals deze van Mevr. Posthumus, waarop in de marge gekrabbeld stond:

"Van een Totok, 88 jaar, die altijd nog de grootste interesse heeft voor het prachtige werk van Tjalie!"

Met zulke opgeruimde wensen spreekt het vanzelf dat wij hopen dat al onze abonnees de 88 halen. Poekoel teroes, mijn vrienden!

Over Hulpvaardigheid

Omtrent het geval van de oude Indische dame, mevr. Wolff, die al haar spaarcenten toevertrouwd had aan een reisbureau dat chartervluchten naar Indonesië verkocht, maar met de noorderzon verdween, ontvingen wij de volgende brief:

Bij het lezen van dat bericht werd ik geschokt. Een vrouw van 81 jaar, die 12 jaar lang elke harde gulden opzij heeft gelegd voor een doel, waar ze 12 jaar lang naar toe heeft geleefd, wordt zomaar, om het maar populair te zeggen "bedonderd", en hiermee is de zaak zomaar afgelopen.

Ik kan me levendig indenken hoe deze oma zich voelt, beroofd van haar grootste droom, die ze met de dag werkelijkheid zag worden en in een paar seconden op zag gaan in de mist.

Deze reis zou voor haar geen plezierreis zijn, althans niet voor 100%, zij wilde de graven van haar dierbaren terugzien.

Er moet toch een mogelijkheid zijn om voor haar tenminste deze reis toch doorgang te laten vinden. Zij gelooft er niet meer in, maar wij Indische Nederlanders in Nederland kunnen en moeten er toch in geloven?

Als U een oproep plaatste in Uw blad "Tong Tong", en vraagt om *f* 1,—, één gulden van iedere abonnee, dan moet het mogelijk zijn dat mevrouw Wolff nog éénmaal terug mag naar de graven van haar echtgenoot en dochter.

Ik was 14 jaar toen we op de boot stapten die ons naar het kille, koude Holland bracht. Die 14 jaar is niet veel, maar wat ik in Indonesië heb mogen zien, heb mogen meemaken, dat alles zal ik nimmer vergeten, alles is me levendig bijgebleven, (vaak staan oudere mensen er nog versteld van); wanneer ik eens mag teruggaan naar Indonesië, naar Djakarta, zal dat voor mij een plezier-reis zijn.

Ik kan me voorstellen hoe mevrouw Wolff zich nu voelt. Beroofd, verlaten en vooral teleurgesteld. Dat haar dit nog **kan** overkomen, hier in het "veilige holland".

Ik hoop zo meneer Robinson, dat U deze brief niet opzij legt, dat U een oproep zal plaatsen in Uw blad. Want ik weet, dat die oproep gehoor zal vinden, en dat U het bijeengehaalde geld aan mevrouw Wolff mag overhandigen.

Er wordt zoveel opgehaald hier in Nederland, zoveel acties op gang gebracht.

Laten wij ook, al is het voor één keer, ook zo'n actie op touw zetten.

Ik zie vol verwachting uit naar de nieuwste uitgave van Tong Tong.

Freeke Galstaun

Het hoefde al niet eens meer, want reeds de volgende dag stond in de krant dat Z.K.H. Prins Bernhard de reis betaald had.

Dat neemt niet weg dat Freeke een menselijke plicht was nagekomen, al is ze er niet van op de hoogte dat copy voor periodieken als Tong Tong zelden of nooit in het volgende nummer kan staan, als men dit graag wenst. En verder is het verhaal van "elke lezer direct één gulden" helaas maar al te vaak een sprookje gebleken. Als de betrokken dame in deze nood gekomen was om een spoedreis te ondernemen voor b.v. een stervend familielid, zou een inzameling zó lang geduurd hebben dat de reis toch niet op tijd ondernomen had kunnen worden. Ook heeft ze het **geluk** gehad geholpen te worden door een persoon die ervan doordrongen is dat "adeldom verplicht", want van de zesduizend millionairs die Nederland telt, sprong er geen één in de bres. Maar die hulp van Prins Bernhard geeft zeker niet een ieder het recht het vanzelfsprekend te vinden dat ieder ander mens met "ping" **automatisch** klaar moet staan om "af te schuiven" als de mensen door eigenwijsheid of gebrek aan naastenliefde noodtoestanden veroorzaken.

Zoals Freeke ziet: rondom een mens in nood zijn vele moeilijke omstandigheden die alleen door **veel mensen samen** in gestadige spaarzaamheid kunnen worden bestreden. Eigenlijk dus behoort de Indische groep verscheidene fondsen te hebben om in nood te helpen, maar helaas bestaan er maar weinig, die bovendien door gebrek aan medewerking en erg veel verdachtmaking door kleine valse mensjes te lijden hebben.

Recent is de volgende ervaring van Tong Tong, dat zelf fondsen heeft en medewerking verleent aan andere fondsen zoals b.v. aan **Halin** (Hulp aan Landgenoten in Indonesië), al was het alleen door steunen met publiciteit.

Wel, dezer dagen kregen wij een brief van een abonnee, de heer M. A. Buschkens, die ons meldde in een ander blad gelezen te hebben dat er in Indonesië bij monde van een zekere de R. getwijfeld werd aan het werk van **Halin.** En wat of wij ervan wisten. **Wat de heer Buschkens deed, was GOED.** Wie niet zeker weet of liefdadigheid verkeerd wordt toegepast, moet niet roddelen, verdacht maken, kwaadspreken, wat ERG VEEL gebeurt (meestal door mensen die nooit ergens één stuiver voor over hebben!), maar zelf direct een onderzoek instellen.

We schreven Halin een brief en vroegen of zij ons konden (en wilden) inlichten, want niet van elke hulp wordt door de betrokkene openbaarheid op prijs gesteld.

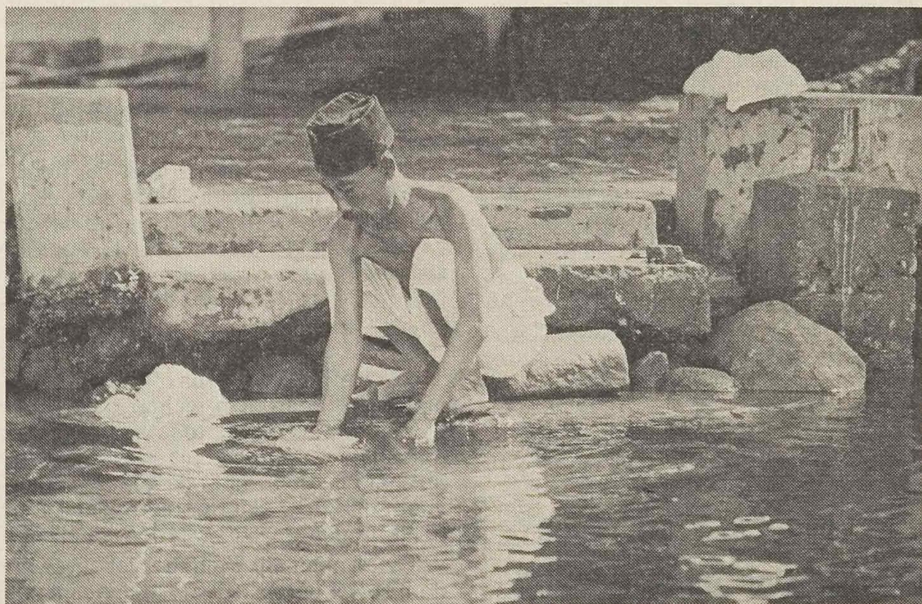
Onder overlegging van bewijsstukken werd door de secretaris van **Halin** omstandig uitleg gegeven van haar werkzaamheden en ons gevraagd onderstaand stukje in ons blad te plaatsen:

Hulp aan landgenoten in Indonesië

Bereikt de steun die U allen geregeld via de Stichting "Hulp aan Landgenoten in Indonesië" naar Indonesië stuurt onze mensen niet? De Heer A. W. F. de R. heeft dit uit Djakarta geschreven.

Maar de Heer de R. vergist zich. Ons bestuur is er volkomen zeker van, dat in Indonesië ons geld tot de laatste cent in goede handen komt.

(Foto H. Bongers)

"Wassende man". We vinden dit een bijzonder leuke, door Dr. H. Bongers gemaakte foto. Altijd immers fotografeert men wassende VROUWEN, maar een plaatje van een met ernstig gezicht wassende MAN is minstens even karakteristiek, vindt U ook niet?

Een andere vraag is: zijn er nog landgenoten, die het nodig hebben doch nog niet door ons gesteund worden?

Laat men ons dan de namen en adressen opgeven, dan zullen wij er voor zorgen dat ook zij geholpen worden.

Laat niet op grond van een ondoordacht gerucht onze eigen mensen verkommeren.

Blijf zoveel mogelijk geld storten op giro 308 van de Stichting "Hulp aan Landgenoten in Indonesië".

Namens het Bestuur:
J. Kortenhorst,
Secretaris.

Natuurlijk had de heer Kortenhorst ook wel kunnen zeggen: "Ga nou gauw op het dak zitten! Waar bemoeit U zich mee!" Maar wij kennen elkaars werk en weten hoeveel kwaadsprekerij er juist om die hulpverlening altijd zit. En omdat wij beiden weten hoeveel werkelijke armoe er vaak is, zijn we altijd blij dat er nog meer helpers in touw zitten behalve wij zelf.

Nu weet ik dat veel mensen mij niet mogen omdat ik een Nederlandhater, een communist, een Indonesiërvleier ben, enz. Dus een beetje kwaadsprekerij over de fondsen van Tong Tong kan er altijd wel bij. De doorsnee Indische luisteraar is toch te beleefd om hem ter plaatse een oorveeg toe te dienen. Maar met het kwaadspreken over Tjalie, maakt men zijn medewerkers verdacht, zoals onze administrateurs die hun werk jaren achtereen correct gedaan hebben. Dus mensen zoals Catalani, Schaay en nu Van der Lee. Ook wordt zonder meer de integriteit in gevaar gebracht van de accountancekantoren die elk jaar onze boeken fiatteren. Kortom: veel van die kwaadsprekers zijn doodgewone domme mensen. Ook **Halin** zal wel eens rare dingen gehoord hebben.

En zeker chequen wij niet elke hulpverstrekking door onszelf af. Je lijkt wel een toean besar, die een arme zwerver een gobang geeft, maar hem achtervolgt om na te gaan of hij zich niet bedrinkt aan die gobang!

Wie wij ook van nabij kennen als geldverzamelaar voor goede doelen, is de Bond van Oud steurtjes, die in het afgelopen jaar niet minder dan *f* 5800 verzameld heeft uit giften van ongeveer 500 leden om hulp te geven aan arme weesjes in Indonesië. Dat is mooi stevig geld, betoel? Bij de zes mille! Als U dán bedenkt hoe duizenden kankerende NIET-helpers nooit een cent voor welk doel ook naar Indonesië krijgen, dan is het verschil toch wel erg duidelijk, ja?... T.R.

Het vol krijgen van het Fonds 60.000 (we zijn nog niet op de helft!) is uitsluitend een kwestie van Poekoel Teroes! Zet éven door, want er kunnen na ons nog duizenden wezen en behoeftigen van profiteren!

Zuster F. Th. Klein

een leven in dienst van de medemens

Zuster F. Th. Klein

Op 2 november 1970 overleed in de leeftijd van 79 jaar te Den Haag Zuster F. Th. Klein, die bij de velen, die haar hebben gekend, in dankbare herinnering zal blijven voortleven.

Zij werd te Batavia geboren en bracht haar kinder- en jeugdjaren in Indië door. Na haar verpleegstersopleiding in het Wilhelminagasthuis te Amsterdam te hebben genoten, vertrok zij weer naar haar geboorteland, waar zij o.a. als hoofdzuster een zeer gewaardeerde medewerkster van Prof. de Lange was in het C.B.Z. in Batavia.

Ook was Zuster Klein als particulier verpleegster zeer geliefd bij alle landaarden, Europeanen, Indonesiërs, Arabieren en Chinezen.

In de jaren 1940-'41 begeleidde zij verschillende transporten van oorlogsgewonden op het hospitaalschip "Oranje" van het krijgstoneel in het Midden-Oosten van Suez naar Indië en Australië.

In Batavia teruggekeerd vóór de Japanse inval, bleef zij ook gedurende de bezettingsjaren verplegen en helpen, waar zij maar kon.

Na de capitulatie van Japan werkte zij onder de zeer moeilijke, na-oorlogse omstandigheden in het Tjikini-ziekenhuis. Zeer velen, die voor herstel uit de Japanse kampen in dit ziekenhuis werden opgenomen, hebben aan haar goede en liefderijke zorgen het leven te danken.

Na een kort verlof in Nederland werd Zuster Klein in 1947 met een Rode Kruis team uitgezonden en kwam zij terecht op Koepang, Timor, waar zij als hoofdzuster samenwerkte met de toenmalige directeur van het gewestelijk ziekenhuis aldaar,, Dr. W. J. van Ingen Schenau en waar zij onderig meer belast was met de opleiding van jongere verpleegsters. Daar het ziekenhuis in Koepang tijdens de oorlog voor 'n groot deel bij 'n bombardement verwoest was, stond de ziekenhuisstaf bovendien nog voor de taak der wederopbouw. Ook hier toonde Zuster Klein zich weer de verpleegster, voor wie niets te veel was. Voor het vele, dat zij op het gebied van de ziekenzorg deed, werd Zuster Klein onderscheiden met de bronzen medaille van verdienste van het Nederlandse Rode Kruis.

In 1950 vertrok zij voorgoed naar Nederland, niet om te genieten van een welverdiende rust, maar om zich nog vele jaren te wijden aan de verpleging.

Tot het laatste toe stelde zij een levendige interesse in allen en alles om haar heen en de grote vriendenkring, die zij, ook in het buitenland, door haar spontaniteit en bijzonder gevoel voor humor maakte, en voor wie haar heengaan een groot verlies betekende, zal haar steeds met liefde gedenken.

Ch. Manders

Ons Kerstnummer

Voor het kerstnummer hebben we van vele zijden enthousiaste complimenten gekregen, waarvan we deze twee plaatsen als dank aan álle briefschrijvers. Het is de actieve appreciatie voor wat aan de Prins Mauritslaan gedaan wordt, die hier de koppige poekoel teroes-geest wakker houdt.

"...vindt zijn oorsprong in de behoefte jullie speciaal voor het Kerstnummer 1970 van T.T. te bedanken.

Wij lezen T.T. altijd from cover to cover zelden met zulk een ontroering, als het prachtige nummer, waarmee jullie ons dit jaar hebt verrast.

Tjalie — ik ken het dilemma, waarvoor je geplaatst bent. Ik ben bang en verheugd tegelijk, dat je zult dóórgaan — ten koste van jezelf. Onze wens voor 1971 is:

Moge je gespaard blijven om je werk voort te zetten.

All the best and God bless you!"

J. H. Ritman

"...iedere Tong Tong ademt deze Tjapoenggeest:

't trillende, schichtige bewegen van zonnestraal naar Zonnestraal. Als een Zonnestraal zie ik de verschillende mijmeringen en schetsjes vol herinneringen met iedere keer daartussendoor de aanmaningen van: "Kom, doe ook eens wat".

Ik wilde U beiden mijn complimenten maken over de laatste Tong Tong. Het is werkelijk een "Kerstnummer" — Hartverwarmend".

Nelly van Dam

bij:

Zaltbommel — Telefoon 04180 - 31 44
Den Haag — Telefoon 070 - 60 06 73
Amsterdam — Telefoon 020 - 22 93 14
ending kan ook geschieden per post

Mededeling van het comité 15 augustus

Van de in opdracht van het Comité vervaardigde **langspeelplaat** werden de eerste 500 stuks afgeleverd. De plaat geeft in 2 x 30 minuten de gehele herdenkingsplechtigheid zeer duidelijk ten gehore. De keurig uitgevoerde hoes is bedrukt met twee kleurenfoto's, een van de 10.000 deelnemers en een van het podium. Na ontvangst van de verzendverpakkingen zullen de reeds bestelde platen worden verzonden. Ingaande 21 december 1970 werd de prijs van de plaat verhoogd van *f* 10,— tot *f* 12,—.

Er zijn nog enkele honderden bestellingen nodig om de aanmaakkosten van de plaat te dekken. Indien U belangstelling heeft voor deze plaat, stort U dan *f* 12,— op postgirorekening 253000 ten name van het Comité 15 augustus 1970 — den Haag. Zo lang de voorraad strekt ,zal de plaat U alsdan omgaand worden toegezonden. Daarna zullen met de aflevering van een nieuwe partij enkele weken gemoeid kunnen zijn.

Het **herdenkingsboek** 15 augustus 1970 zal de titel krijgen **"Een ereschuld ingelost"**. Het zal 128 pagina's druk omvatten, waarvan 16 met kleurenfoto's. Het formaat zal 21.5 x 27 cm worden en het boek zal worden gebonden in linnen band. De geplastificeerde stofomslag krijgt een kleurenfoto van de herdenking tijdens het programmapunt "Het releveren van enkele daden van opofferingsgezindheid en saamhorigheid tijdens en na de oorlog in het voormalige Ned. Indië.

Ingaande 21 december 1970 werd de prijs van het boek verhoogd van *f* 17,50 tot *f* 20,—. Voor hen, die reeds voor 21-12-'70 inschreven, zal de oorspronkelijke prijs van *f* 17,50 gehandhaafd blijven.

Voor een definitieve opdracht voor het drukken van het boek zal het Comité echter bij benadering moeten weten hoe groot de belangstelling voor dit boek is. Een tweede druk zal wellicht niet haalbaar zijn. Indien U derhalve prijs stelt op het bezit van dit herdenkingsboek stort U dan zonder verwijl *f* 20,— op postgirorekening 253000 t.n.v. het Comité 15 augustus 1970 — den Haag.

De hiervoren vermelde stortingen op plaat en boek kunnen ook worden gedaan op de bankrekening No. 51.85.10.441 van het Comité 15 augustus 1970 bij de Alg. Bank Nederland N.V. — van Alkemadelaan 338 — den Haag.

Vergeet U bij Uw stortingen niet te keer, ook zo'n actie op touw zetten.

Ik zie vol verwachting uit naar de nieuwste uitgave van Tong Tong.

Freeke Galstaun

Het hoefde al niet eens meer, want reeds de volgende dag stond in de krant dat Z.K.H. Prins Bernhard de reis betaald had.

Bruine bus bereikt J. W. I.

Zoals de lezer weet, gaan uit de door ons, lezers, gevormde Bruine Bus regelmatige bedragen naar Indonesië, vaak ter beoordeling dáár overlatend, wie of wat het eerst of het meest voor hulp in aanmerking komt. Op zijn eigen houtje is dus de GIKI ook aan het rondspeuren gegaan en dezer dagen hebben wij het volgende bericht ontvangen:

Mogelijk zijn er onder U, vooral onder de Surabajanen, die zich de oude "Jongens Weezen Inrichting" (J.W.I.) nog herinneren.

Niet onmogelijk zelfs is, dat Uw lezerskring oud J.W.I.-ers telt.

Deze evenzo Sociale Instelling bestaat nog steeds en is thans geheten "Jajasan Panti Asuhan Kristen Jatim Warga Indonesia", zijnde dus een Christelijk Weeshuis voor Indonesische Staatsburgers, onder wie verscheidene van Indo-komaf.

Dit weeshuis heeft onze volle belangstelling en helpen wij naar vermogen; o.m. kunnen pupillen van dit tehuis gratis op onze scholen en in hun Kerstviering dragen wij ook een steentje bij.

In dit verband vermenen wij het doel van Uw bedoelde donatie niet voorbij te streven door daarvan een bedrag ad Rp. 20.000.— voor de J.W.I. te bestemmen.

Het bericht besluit dan met 'n woord van dank en een heilwens "aan de Tong Tong-familie":

"Salam dan Sedjahtera Natal 1970"
"Selamat dan Berbahagia Tahun 1971"
dan Semoga Tuhan senantiasa beserta kita sekalian. — Amen —.

"Het huidige Indonesië"

Gedurende 4 opeenvolgende woensdagen, resp. 20 januari, 27 januari, 3 febr. en 10 febr., alle dagen aanvangend om 8 u. 's avonds, worden door de Culturele Stichting St Jacobskring in het gebouw van deze Stichting, Laan v. Meerdervoort 16, samenkomsten gehouden met film over "Het Huidige Indonesië". De avonden worden georganiseerd in samenwerking met de Indon. Ambassade. Toegangskaarten voor de hele serie *f* 9,— en per avond *f* 2,50 vóór de aanvang aan de zaal verkrijgbaar. Geadviseerd wordt plaatsen te reserveren, Tel.: 110875/325183, bij de secr. der Stichting, de hr. Th. Weerdesteyn.

HIDOEP TEROES

fonds 60.000

Alfabetische lijst van stortingen in november 1970.

Hr. Andela 10,—; H. Agerbeek 25,—; R. A. Bieri 10,—; E. F. v. d. Broek-Humphrey 10,—; A. F. Boumée-Minderhouw 10,—; G. Butteling 10,—; D. Buur 10,—; A. Birnie-Moltzer 25,—; A. G. A. v. d. Broeke-Roeby 10,—; W. Bovenhof-Wassenaar 10,—; E. Boelens 21,44; P. Cornets-de Groot 10,—; J. Coenraad 10,—; G. J. E. v. Diggelen 10,—; M. Doyer 10,—; J. C. W. Derogee 10,—; A. R. Duisbach 10,—; R. M. v. Dungen-Black 5,—; E. Elenbaas 10,—; F. C. E. Elenbaas-Brons 10,—; P. L. Engeler 11,—; H. Fournier-v. Blokhuizen 1,—; G. v. d. Goot 9,—; M. A. Huster 2,—; W. R. Hesseling 10,—; H. W. v. Hutten-Hoolboom 10,—; E. Heyman 10,—; L. C. 't Hooft 10,—; J. A. Hetharia 10,—; H. R. E. Hartkamp 25,—; J. Houwen-Heiloo 10,—; A. Hienkamp 10,—; G. W. Hoffmann 10,—; H. T. M. de Haas 10,—; N. E. Johannes Smith 66,—; G. Jansen 10,—; Th. Jansen 10,—; H. Kraan 20,—; L. R. Kreuseler 5,—; W. A. C. v. d. Kieboom 10,—; M. Kiveron-Tacoma 10,—; J. Kijne 15,—; H. F. C. Koppeschaar 10,—; A. T. Kluyver-Walter 50,—; A. G. v. Leeuwen-Uiterwijk 10,—; J. v. Leeuwen 10,—; Mevr. Landsman-Razoux 10,—; R. E. Loof 10,—; R. Lieth-Neuen 9,—; L. Loppe-Zielschot 10,—; M. C. Ledderkrans 10,—; D. W. v. d. Lusdonk 8,—; M. A. C. Mulders 10,—; B. E. Michels 10,—; J. v. d. Maal 10,—; C. Nuyens 15,—; N.N. 10,—; C. Oubo-ter 10,—; A. H. Overdijkink 15,—; A. Otto Remy 10,—; W. Oltmans 10,—; J. Oostwald-Stada 10,—; K. F. Posthumus-v. d. Sloot 25,—; A. Phaeltzer-'t Joppe 100,—; A. A. Ros 20,—; L. Rinkel-Dort 10,—; M. J. Rottier 10,—; V. F. L. Rummens 10,—; K. F. Sydow 10,—; W. Singerling 10,—; S. E. Scipio 30,—; S. F. W. Tichler 10,—; J. A. Trarbach 10,—; Mevr. Vrossink 10,—; I. L. G. Verdier 10,—; C. J. G. de Vries-Voerman 10,—; A. Vermeulen 50,—; H. A. H. Vreede-André de la Porte 10,—; A. ten Wolde-Henricks 10,—; H. P. Westrik 25,—; Ch. L. Wigger 50,—; L. E. Willemse-Baay 10,—; W. F. v. Wijk 10,—; S. v. West 10,—; Drs. A. S. Welt 10,—.

Stand per eind november 1970: ***f* 24.044,39**

Begin het Nieuwe Jaar goed.

Schenk NU nog Uw bijdrage voor het Fonds 60.000 waar nog vele jaren na Tong Tong goed gedaan kan worden aan behoeftigen en wezen in Indonesië! *f* 10,— is (helaas) zo weinig, maar in rente-opbrengende belegging is het enorm veel!

VAN KWAAD TOT ERGER?

De eerste krant in het nieuwe jaar bracht uitgebreide verslagen van de vreugdevolle jaarwisseling in den Haag, waar we de volgende knipsels uit haalden:

De feestvreugde ontaardde na een uur 's nachts in plundering, vernieling en het bestoken van brandweer en politie met molotow-cocktails, stenen, flessen en stokken.

In de straatvuren gingen zeker vijftig autowrakken in vlammen op. Bij het Hollands Spoor, in de binnenstad, bij de Zusterstraat en op de Gouverneurlaan kantelden jongens echter ook geparkeerde auto's. Soms werden de wagens in brand gestoken. Op de Parallelweg reed een Hagenaar met zijn nieuwe Ford bestelwagen door een straatvuur en liep vast. De wagen brandde uit.

In de Hillegondastraat plunderde de jeugd de opslagplaats van een autohandelaar. Loosduiners plunderden op een bouwwerk aan de Aaltje Noordewierstraat en verstookten gestolen timmerhout in de straatvuren. Jongens gooiden brandweer en politie met stenen en een hoofdagent kreeg met een stuk ijzer een klap tegen de kin.

In de Keggestraat probeerden Hagenaars een school binnen te dringen, om tafels en stoelen in de vuren te kunnen gooien. In de Van Dijckstraat trachtten jongens een opslagplaats voor levensmiddelen te plunderen. De ruiten van de Middenstandsbank aan de Slachthuiskade en van een kleuterschool aan de Mijtensstraat gingen aan scherven.

Loosduiners staken in de Hoofdstraat een pas twee dagen leegstaande woning in brand en in de Rijnstraat probeerden Hagenaars een leegstaand hotel in brand te steken.

Uiterst kritiek was de situatie rond twee uur 's nachts in de Hillegondastraat, waar jongens molotow-cocktails gooiden naar brandweerlieden, die bezig waren met het blussen van vier in brand gestoken autowrakken.

De politie zag meer door de vingers dan bij welke voorgaande oudejaarsviering dan ook. Wellicht daardoor kwam het dat zich dit jaar geen massale rellen hebben voorgedaan.

De prijs van de uiterste tolerantie was echter hoog; vijf politiemannen gewond en van de agenten op straat werd veel gevergd.

De vraag is natuurlijk **tot hoever** men plundering, brandstichting en aanvallen op het politie-apparaat door de vingers mag zien. En hoezeer de burgerij als een struisvogel de kop in het zand steekt met opmerkingen als: "Het loopt wel los; in **mijn** wijk was het rustig!" Wij zien de laatste jaren steeds meer door de vingers op alle gebieden. En men ziet niet in, dat kwaad de **natuurlijke eigenschap** heeft om "tot erger" te groeien.

Het was ook in het lieve Haegje dat bijna precies drie eeuwen geleden de gebroeders Jan en Cornelis de Witt op Het Groene Zoodje werden doodgeknuppeld door het grauw! **Niet** "bij wijze van spreken" is voor velen beschaving maar een dun laagje vernis. Het is **werkelijk** zo. Zo lang men nog regelmatig in de krant leest van caféruzies, die beslecht worden met een bierfles, waarvan de bodem af geslagen is, en met de scherven het gelaat van een tegenstander opengekerfd is, een vorm van bestiale moordlust die de Mr. Hyde verraadt in vele keurig uitziende Dr. Jekylls, is er reden om op ons hoede te leven in deze topbeschaving.

Europees kerkhof opgeheven

De Bupati van de Kabupaten Pamekasan, Madoera, heeft onlangs via enkele dagbladen een besluit bekendgemaakt van ongeveer de volgende inhoud.

Aangezien het Europese kerkhof in de Parurambat Oost, djl. Djokotole, Pamekasan, na de tweede Wereldoorlog onverzorgd is achtergebleven, worden degenen met familie onder de aldaar begraven overledenen verzocht zich te melden bij het provinciale bestuur Kabupaten Pamekasan. De periode van aanmelding expireert op 1 februari 1971. Als zich vóór deze datum niemand heeft aangemeld, zal het kerkhof worden opgeruimd, aangezien de betrokken grond onmisbaar is voor de uitvoering van opbouwplannen.

Probleem is natuurlijk hoe de betrokkenen te bereiken, aangezien al deze familieleden hoogstwaarschijnlijk in Europa leven. Het gaat hier zoals met vele andere kerkhoven, waar geen familieleden voor onderhoud zorgden, en die geliquideerd moesten worden. De familiebetrekkingen verouderen steeds meer en aan verzorging wordt blijkbaar geen behoefte gevoeld, aldus de bekendmaking.

Ubi mel, ibi fel.
Waar honing is, daar is ook gal.

OP ZOEK NAAR IDENTITEIT

„Jullie zijn wij"

Niet in het dagelijks TV-nieuws, maar in het weekoverzicht van 18 oktober zagen wij de reportage van een studenten-demonstratie in Indonesië voor een mede-student, die door een cadet in een twist was doodgeschoten. Bijzonderheden en namen werden niet genoemd. Aan verreweg het grootste deel van het TV-publiek is dit nieuwsfragment voorbij gegaan.

Op het TV-filmpje zagen wij een enorme optocht langs een hoofdweg van een van Indonesië's grote steden (we konden niet traceren welke stad het was) van studenten in grote ernst. In de voorste rij werd een grote foto meegedragen, rouw-omfloersd.

Thans krijgen we een brief uit Indonesië, waaruit we het volgende fragment lichten:

> Heb je vernomen dat in Bandung een student door een cadet neergeschoten is? Als je daar ook verslagen krijgt, zul je lezen, dat de verslagene een zekere COENRAAD is. Coenraad is een oude Surabajase Indofamilie.
>
> Uit de verslagen zul je gelezen hebben, dat tienduizenden studenten tegen de Politie in het bijzonder de Gewapende macht in het algemeen gedemonstreerd hebben. Ook buiten Bandoeng. Dit Tjalie, is om de bewering te staven, dat de Indo in Indonesië geen vraagstuk meer is. Coenraad is een Indonesiër en als hem iets gedaan wordt, pas op! Al heet hij Coenraad en niet Soeratman, of Salim of Pelupessy, duizenden en nog eens duizenden staan achter hem. Als hij Robinson of Ducelle had geheten en hij was Indonesiër, dan zouden zijn vrienden hetzelfde gedaan hebben. Dit is om mijn bewering te staven, JULLIE ZIJN WIJ EN WIJ ZIJN JULLIE!
>
> J.

Het zal de lezer duidelijk zijn dat tussen de briefschrijver en mij al geruime tijd een briefwisseling gaande is, speciaal over het "thuis-zijn" van de Indo in Indonesië en over de Indo in Europa. Het is J. niet ontgaan dat de doorsnee Indischman in Holland sterk naar Indonesië terugverlangt en in elk geval hier in Holland vaak NAAST de maatschappij leeft, waar hij alleen werkt en meer niet. Zulke dingen leert men in het buitenland ook door gewoon regelmatig Nederlandse kranten te lezen, waarin (zoals U zelf ook wel weet) zelden of nooit van Indische activiteiten melding wordt gemaakt op sociaal, cultureel of politiek gebied. Ook zijn er maar zeer weinig intieme vriendenkringen van Indo's samen met Nederlanders van hier.

Hier in Nederland merken we over het algemeen alleen wat van eventueel onbehagen van Indo's in Indonesië als druppelsgewijs warga negara's naar Nederland komen en hier opteren voor de Ned. nationaliteit. Er zijn echter nog steeds DUIZENDEN Indo's in Indonesië, wie het NIET slecht gaat, en die ook nooit naar Nederland verlangen. Van hen weten we zo goed als niets. Maar voor zover we er contact mee hebben, weten we dat zij zich in de beginperiode van de Indonesische onafhankelijkheid niet "aangesteld" hebben door b.v. een Indonesische naam aan te nemen en een pietjie te dragen. De Indonesiër (zelf een groot aantal volken, volkjes en ethnische groepen rijk!) accepteert de Indo zoals hij is. Punt.

Verlangt geen "vermomming en neemt hem zijn "koloniale verleden" niet kwalijk, zoals in Nederland gebeurt. Ook schaamt de warga negara geworden Indische Nederlander zich niet voor de naam Indo. Die naam is in Indonesië gewoon "in", en evenwaardig als b.v. Batak, Ambonnees, Madoerees, enz. Zij zijn 100% geaccepteerd als medeburger met "huid en haar": dus b.v. ook mét blanke kleur en blauwe ogen, met Nederlandse taal en eventueel Christelijk geloof.

Er zijn inderdaad rumoerige en onrustige tijden GEWEEST, maar die werden veroorzaakt door buitenlands-politieke pressies. Ook zijn er nu nóg Indo's in Indonesië, die niet kunnen nalaten neer te zien op Indonesische mensen en toestanden. Of misprijzend nieuwe tijden in Indonesië te vergelijken met vooroorlogse. En wie zichzelf distantieert, wordt door het volk ook niet opgenomen!

Als J. ten volle gelijk heeft en dat inderdaad de Indo beter voor Indonesisch dan voor Nederlands burgerschap had kunnen opteren dan nóg zou de oude wijsheid van kracht zijn: "Inzicht (berouw) komt altijd te laat." Maar bekijk zo'n inzicht ook historisch en ontdek dan dat zulke "vergissingen" alle eeuwen door bestaan hebben. En vaak het onvermijdelijk gevolg zijn van een "oneerlijke" zij het vaak goedbedoelde vóór -historie. Indo Europeanen zijn generaties lang opgegroeid als marginale groep tussen "The Masters and the Slaves" met het heilige vooruitzicht van een menselijke en maatschappelijke superiorteit van het "Masterschap".

Daarvoor is generaties lang de Indonesische maatschappij verworpen en is het "Wien Neerlands Bloed" (zij het in 48 politieke soorten verdeeld bloed) richtsnoer van de Indo-opvoeding geweest, incluis de twijfelachtige "smettenvrijheid". Ook hebben Indo's eeuwenlang zonder genealogische banden geleefd. Want als de Hollandse voorvader of vader van lage komaf was, werd er liever nooit over de Hollandse familie gesproken. Aan de andere kant werd de verwantschap van (Indonesische) moederszijde verworpen.

Met het beschavingsstempel werd dus nooit rekening gehouden. Om het verschil scherp te tekenen: ook al was de moeder een raden ajoe en de vader een turftrapper, dan werd de turftrappers-koers gevolgd. Men hoeft alleen maar een korte studie te maken van erfelijkheidswetten om in te zien, tot welke catastrofale psychologische conflicten dit geleid kan hebben. Trouwens: elke Indo die dus van (vooral directe) Totok-afkomst is, kan zich zonder moeite herinneren dat thuis zelden of nooit over de Totok-familie in Holland gesproken werd, als die van een eenvoudige komaf was, terwijl verder zonder vorm van proces de "Inlandse" familie al direct "van de kaart was".

Het tragische is geweest dat al deze voorkeuren of minderwaardigheden NOOIT iets te maken hadden met het KARAKTER van de (voor-) ouders, maar met de maatschappelijke KLASSE. En curieus is ongetwijfeld dat die ongeschreven klasse in Holland nog steeds bestaat en o.a. ten gevolge heeft dat in Nederland teruggekomen Totoks van eenvoudige herkomst na een lang leven in Indië niet naar "hun klasse" terug willen, terwijl hun Indo kinderen instinctief het vaderlijke milieu niet meer in willen, vaak door de muur die door dit milieu opgetrokken wordt tegen "de fijne meneren uit Indië."

Helaas is dit een thema, zó enorm ingewikkeld, dat alleen studenten in de sociologie hier ooit uit kunnen raken en een eventueel proefschrift weinig kans heeft op appreciatie door de daarin zo niet uitgesproken, dan toch zeker voelbare, "discriminaties". Vandaar ook dat de naar de Verenigde Staten geëmigreerde Indo zich däär direct senang voelt omdat daar geen schaamte is voor "lage komaf", omdat zelfs de beroemdste staatslieden, geleerden of kunstenaars in Amerika er ronduit voor uitkomen dat hun (groot-) vader boerenknecht of wegwerker was, of zijn (groot-) moeder dienster in een restaurant of inblikster in een "cannery".

Hoe dan ook: eenmaal gewoonte geworden psychologische leugens zijn gewoonweg onuitroeibaar geworden, en oorzaak van het isolement van vele Indo's. En dat wordt werkelijk in geen vijf generaties weggewerkt. Het merkwaardige is dat Indonesië een sterk klasse-bewustzijn heeft, waarbij de man van hoge komaf niet gehaat wordt, maar men brengt hem ongevraagd en onopvallend hormat. Terwijl de man van "lage komaf" niet geminacht wordt.

Dat maakt dat de voor Indonesisch burgerschap geopteerd hebbende Indo, **als hij eerlijk is,** zonder moeite assimileert in Indonesië, omdat hij in het milieu waar hij krachtens zijn herkomst thuishoort opgenomen wordt met het hem toekomende "saudara-schap". Nog steeds is in Indonesië (en vele andere nabuurstaten) de juiste waardebeoordeling intuitief, **dus onfeilbaar,** en heeft men dus b.v. met de langharige hippies uit het buitenland weinig moeite. De parasiterende viezerikken worden zonder pardon het land uit gezet, maar de welgemanierde langharigen blijven welkom. Hier in het Westen kan men het verschil niet zien en stoot men **alle** langharigen af.

Wat ons betreft: wij hopen dat de Indo's van de toekomst met een natuurlijke Indonesische inslag de weg terug (naar Indonesië) zullen vinden. Zij zullen hun Land van Herkomst goede diensten kunnen bewijzen. Wie daarentegen een sterke hang naar het Europeaanschap heeft, blijve hier. Maar laat ons in disputen en discriminaties vooral niet alle Indo's over één "verkeerde kam" scheren.

Want het is wáár, wat de Filipino Fred Cordova in de Tong Tong van 15 oktober getuigde: **fundamenteel** voor de meeste onbehaaglijkheden, ruzies en oorlogen is altijd de **identiteits**-crisis: wat is een mens **werkelijk** (niet: wat is iemand door zijn geld of zijn dressuur). En de oudere en wijzere Indo weet ook met stellige zekerheid: in de komende jaren zullen identiteitscrises over het wel en wee van de gehele mensheid van de toekomst beschikken.

T.R.

P.S. Evenals het artikel "Mijn naam is haas" (in TT No. 7, van 15 oktober) is dit artikel een "zoektocht naar identiteit". Als U **serieuze** op- of aanmerkingen heeft, stuur ze ons. Er komen méér zulke artikelen.

In dit artikel werden tegenstellingen soms expres aangedikt om het verschil duidelijk aan te tonen.

Nergens werd een groep of een type of persoon direct bedoeld.

INKT IN PLAATS VAN ZAND

Lang geleden, toen er nog geen vloeipapier bestond, plachten onze voorvaderen een nog natte brief met **zand** te bestrooien, afkomstig uit een **zandkoker.** Die stond naast de inktkoker op het inktstel. Als kind heb ik eens zo'n ouderwets inktstelletje gekregen. Ik heb toen wel de inktkoker, maar nooit de zandkoker gebruikt, want er was immers vloeipapier! Doch vroeger moest men nooit die twee kokers verwisselen, want daar kwamen rampen van.

Dit overkwam, volgens een populair geschiedenisboek, eens een secretaris van onze vroegere monarch Philips II. Gelijk bekend, was deze een stug werker. Eens, toen hij op een heel late avond met zijn doodvermoeide en slaapdronken secretaris met vele stukken bezig was, nam deze in plaats van de zandkoker, de inktkoker, keerde die om en... richtte een schrikkelijke ravage aan onder de pas geschreven documenten. De ongelukkige schrok ineens klaar wakker, viel voor Z.M. op de knieën en smeekte om genade! Doch de ijskoude Vorst beheerste zich en zei doodkalm, dat ze opnieuw zouden beginnen. Aldus geschiedde! Pas tegen het ochtendkrieken legden koning en dienaar hun vermoeide pennen neer en werden de natte papieren netjes met zànd bestrooid.

Men zou aan dít verhaaltje kunnen twijfelen, maar het volgende is ruim twee en een halve eeuw geleden in Indië heus gebeurd (Echt waar! meneer de Uil!)

Op 2 oct. 1710 legde Rutger Raemburg, secretaris van het hoofd van Compagnies kantoor in Semarang, de laatste hand aan een brief voor de Hoge Regering te Batavia. Ook hij was niet helemaal fris meer en goot in plaats van zand, inkt over het schrijven aan Hunne Edelen. Voor overschrijven ontbrak de tijd, de boot lag te wachten. Dus schreef hij onder aan de besmeurde brief het volgende excuus.

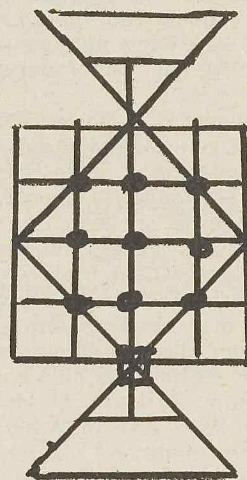
N.B. (Nota bene!) "Den laa(t)sten (onder)tekenaar heeft 't ongeluk gehad van na het tekenen zijner naam de **inkt- in plaats van de zandkoker** in de hand te nemen en de **inkt over het papier te strooien.** En vermits de tijd niet toelaat, de brief over te schrijven, verzoeken we UHoogEdelen zeer eerbiedig niet kwalijk te willen nemen, dat deze **zoodanig bemorst** overgaat: en dat de **misslag geëxcuseerd** mag worden!"

H.J.deG.

Wie weet het?

1. Van welk vreemd woord is het woord "Soeten" afgeleid?
2. Kent U meerdere Indische woorden, waarvan men de herkomst niet weet en die dus als "oorspronkelijk" kunnen worden aangemerkt?
3. Herkent U bijgaande figuur. Hoe heet dit spel en kent U de geldende regels?

KALONGPIJPJES

Na maandenlang nauwlijks opgemerkt in onze toko te hebben gelegen, vonden onze kalongpijpjes na één berichtje in Tong Tong zó'n snelle afname, dat de dames in onze toko er versteld van stonden. De onbewerkte pijpjes zagen er namelijk zo "griezelig en onsmakelijk" uit, dat we onze tokodames ervan verdenken, de pijpjes nooit aangeprezen te hebben.

Dat is begrijpelijk. Vers van de jacht afkomstig zien de pijpjes er echt "afgekloven" uit en kan geen vrouw zich indenken dat men zo'n pijpje nog in de mond zou willen nemen. Alleen Indo's die dit nogal ongewone bezit kennen, weten echter hoe prachtig een doorgerookt kalongpijpje er uit kan zien, en dus door menige Indo (bijna altijd jagers) zelfs in goud gezet werd (de "kop" en het mondstuk) en bewaard in een speciaal met fluweel gewatteerd foudraaltje. Zulk een pijpje en een (eveneens in goud gevatte) tijgernagel vormden heel specifieke Indo-bezittingen van grote waarde.

Het is jammer dat onze voorraad zo vlug **"uitverkocht"** is geraakt, maar wie weet komt er nog wel eens een zending...! Ook wel eens als sigarettenpijpje werd een hazensprong bewaard en doorgerookt, maar dit pijpje leek té veel op een kippenkluif om populair te worden.

WONDERE KERST...

Nu ik dit schrijf geef ik een stuk van mijn Leven bloot, een Hoofdstuk, met een hoofdletter H, want niemand zou mij dit kunnen afpakken, mijn herinneringen die ik intens beleefde en die elk jaar opnieuw met de decembermaand krachtig voor mij opdoemen.

Kerst, onze laatste Kerst in Surabaja, sober (want er was de boycot) met een echte tjemara als kerstboom waarin onze mooiste collectie kerstversieringen, helaas voor het allerlaatst, deels ook gekregen van mensen die eerder dan wij naar ons Vaderland vertrokken.

Sober, want de piano werd niet bespeeld. Het zou aanleiding kunnen zijn voor de opstandigen in de Rode buurt kampong Trowongan Gubeng. Angst, twijfel verteerde ons hart en als onze kinderen "Stille nacht, Heilige nacht" zongen, slikten wij een brok weg. En ofschoon niemand iets liet blijken, vertelde mijn man het kerstverhaal en uit de grond van mijn hart steeg een gebed dat ik nooit eerder over mijn lippen had laten komen: "Erbarm U Heer, heb medelijden lief Jezu-kind, want wij hebben nu geen thuis...." Ik zie nog de opgeheven snoetjes die zochten, steeds maar zochten naar de marsepein-belletjes, de chocolade denneappels en ander snoep, die er dit jaar niet hingen..... Hun vragende kinderogen waarin het kaarslicht weerkaatste, maar het wàs er eenvoudig niet.

Kerst 1958. Een volgepropte pensionkamer met twee bedden die lekker ingezakt waren en waar wij met ons drieën op sliepen. Onze pensionhouders waren hartelijke mensen, die meteen een kinderbedje wilden bijschuiven, maar waar bleef dan de ruimte voor het heen en weer geloop van de kinderen, waarvan de 2 meisjes in een klein kamertje naast de onze sliepen en waar wij tevens woonden?

Alle étalages hel verlicht. Dikke mist en koude. Op vele hoeken van de straat een Leger des Heils-collecte met enkele samengebonden takken sparregroen en rood lint.

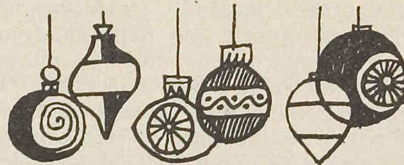
"De Heere zegene U Mevrouw", klonk het en het was goed en het was gemeend en het deed je je eigen leed vergeten en denken: "Kom, anderen hebben het nog slechter dan jij."

Maar hoewel Sociale Zaken ons huisvestte en wij niets anders konden doen dan handje ophouden (let wel: door ziekte), knaagde het verdriet dieper.

Ook de pensionhoudster was in kerststemming en beloofde ieder van ons, ongeacht leeftijd, appelmoes en halve gebraden kip.

Maar er was geen boom en toen de kinderen aarzelend vroegen: "Waarom kopen wij geen boom en anderen wel?" was ik hun het antwoord schuldig.

Koopavond, de avond vóór Kerst. Met mijn zuster die er nauwelijks twee maanden zat, liepen wij einden, kilometers en ik probeerde op de één of andere manier iets van mij af te schudden, ik wilde niet eens weten wat.

Vroom en Dreesmann, wat een prachtig verlichte étalages, met knap uitgeknipte étaleurswerkjes, zoals sleeën, kerstmannetjes, wintertaferelen, textielwinkels, Marinello, de beroemde Ice-cream zaak.... wij liepen het Spui op. Herinner ik het mij goed, wat was het stil? Je kon de mensen tellen en de hoge gebouwen met vele verdiepingen keken hardvochtig op mij neer, het was onvermijdelijk, alsof ze me insloten.

Hé.... het was waar, ik hoorde het toch duidelijk. "Stille nacht, heilige nacht...." De man aan het orgel draaide het rad flegmatisch. Wij stopten voor één van de étalages, niet om al wat uitgestald lag te bewonderen. Ik sloot mijn ogen, terwijl de orgelman "Nu sijt wellecome, Jezu lieve Heer" draaide. Sentimenteel? Ik schaamde mij voor niemand en liet mijn tranen de vrije loop. "Komt allen tezamen...." De herkenning en de vreugde van wat ik beleefde kende geen grenzen. Wat kon mij die halve kip schelen en die helverlichte étalages??? Ik had mij op mijn hoofd willen slaan, want waar zou ik een boom voor mijn kinderen kunnen krijgen zonder centen?

Als onze kinderen of kleinkinderen volwassen zijn, zijn deze kinderen op de foto het ook. Zouden zij nochtans even goed met elkaar omgaan als wij? Of zullen zij totale vreemden voor elkaar zijn? Hoe veraf en onbekend is opeens de toekomst geworden ...!

(Foto E. v. Haasen-Deur)

Aarzelend bood mijn zuster aan desnoods een tak te bemachtigen en die te versieren. Voor mij was dat ànders, voor mij was het niet dàt wat wij onze kinderen geven wilden. Voor mij was en stond het als een paal boven water vast dat het Jezu-kind wèl voor een oplossing zou zorgen....

Loodzwaar, verregend en totaal verkleumd kwam ik thuis. En toen de klok 12 uur 's nachts sloeg, dacht ik: "Om deze tijd zou het Jezu-kind geboren moeten zijn...."

Als in een droom kwam twee lieve vriendinnen die ik mijn hele leven lang dankbaar zal blijven, zetten een kinderkandelaartje op de schoorsteenmantel met vuurrode kaarsjes, hingen 'n gezellige vrolijke kerstklok aan de lamp, plakten tere engeltjes op kinderbekers en schudden uit 'n grote zak, chocolade hulstblaadjes en er was marsepein en borstplaat en er was een heerlijke tulband en boven de deur hing de mistletoe.

Net zo stil als de twee vriendinnen kwamen, net zo stil verdwenen ze. En toen was de tafel keurig gedekt.

Ik zie nog de kleine lenige vingertjes van de meisjes die zelf kandelaartjes maakten van fonkelrode sterappels.

Met de gesloten gordijnen en ons feestmaal en het warme kaarslicht aten we stil en zong ik:

"Jezus zegt dat Hij, hier van ons verwacht
Dat wij zijn als kaarsjes, brandend in de nacht
En Hij wenst dat ieder,
tot Zijn ere schijnt.
Gij in Uw klein hoekje en ik in 't mijn."

Het was oppassen met de kaarsen, want de vloer was van hout, er mocht beslist niets gebeuren, maar hé, wie stoorde ons en tikte zachtjes op de deur?

Toen zag ik onze lieve pensionhoudster met in de hand hààr boom, hùn eigen kerstboom, vol met flonkerende ballen en slingers behangen in de deuropening staan. Eenvoudig maar beslist zei ze: "Hier, vandaag mag die bij U op tafel staan. Mijn man, Henk en ik komen morgen met 2e kerstdag aan de beurt."

Was dit geen antwoord op mijn stil verlangen? En opnieuw schaarden wij ons met elkaar en hoorden wij zoals elk jaar weer, de stem van mijn man, dit keer, of verbeeldde ik het mij, met een lichte trilling van onuitsprekelijke dankbaarheid:

"En het geschiedde toen zij daar waren, dat de dagen vervuld werden, dat zij baren zou, en zij baarde haar eerstgeboren zoon en wikkelde hem in doeken en legde hem in een kribbe, omdat voor hen geen plaats was in de herberg..."

E. Heils-Versfeld

Kerstavond 1944

Wij leefden in Djakarta (wij = ik en mijn beide zoons van 13 en 10 jaar) in het laatste oorlogsjaar onder NIPPON, wat wij toen natuurlijk nog niet wisten.

In de normale tijd was het altijd de gewoonte geweest met Kerstmis een versierde boom met kaarsjes en diverse Kerstfiguren in onze zitkamer ("salon" noemden velen dit vertrek) met de nodige leuk verpakte cadeautjes onder de boom, waarbij verscheidene uit Holland kwamen van Oma en Opa. Maar nu in 1944 leefden wij in totaal andere omstandigheden, zitkamer bestond niet meer, alle meubels, karpet en gordijnen reeds lang verkocht om eten te kunnen kopen, vooral voor de opgroeiende jongens, zoals ook met het meubilair uit logeerkamer en jongenskamer, want die kamers kon ik tegen natuurlijk kleine prijs, aan lieve mensen die uit hun huis waren gezet, verhuren.

Ik wilde nu echter toch enigszins die Kerstsfeer van weleer behouden en verzon er het volgende op: in onze binnengalerij(tje) stond een z.g. Kamferkist (tòen **nog** niet te gelde gemaakt) en daar plaatste ik in een bloempotje een tak TJEMARA, vriendelijk afgestaan door mijn buurman, Soetan Sjahrir, en ik had ergens nog een paar gekleurde kaarsjes en een zilverslingertje en wat rood crepe papier gevonden en e.e.a. werd werkelijk toch nog iets aardigs; het kribbetje stelde ik eronder op en ook PAPPA'S foto; waar hij ergens was? siapa taoe; wist alleen ergens in krijgsgevangenkamp op Sumatra.

Ik had met veel over en weer getawar, nog wat kledingstukken kunnen ruilen voor een kippe**tje,** wat onze trouwe kokki Munah heerlijk had gebraden met wat aardappels en ananasmoes, dus **iets** feestelijks was er ondanks de armoe toch nog wel, wat ik vooral voor de kinderen zo fijn vond.

KERSTAVOND: ramen en deuren zwaar geblindeerd en op slot; het was 8 uur, onze oudste stak de kaarsjes aan, ik las het Kerstverhaal voor en daarna knielden wij drietjes voor onze "Kerstboom" èn Pappa en sprak ik een gebed uit: Ach Heer, wilt Gij een spoedig einde maken aan deze vreselijke oorlog, zegen alle mensen in vrouwen- en mannenkampen en krijgsgevangenkampen en breng mijn man, onze goede Pappa toch gezond bij ons terug. AMEN! God zij gedankt, de oorlog duurde nog geen vol jaar meer en 12 maart 1946 stapte Man en Vader ons huis weer binnen.

Het klinkt misschien vreemd, maar "ergens" was deze ellende, je getrapt voelen, alle mogelijke foefjes verzinnen om het leven te kunnen behouden, toch GOED geweest; elke Kerstavond die wij hier in Holland nu vieren, met alles er op en er aan, moet ik nog aan DIE ENE KERSTAVOND terugdenken met: TOCH WAS DIE VOOR ONS VAN GROTE BETEKENIS EN DANKBAARHEID ! !

L. M. Nardten-de Jong

Ambarawa Kerstmis 1944

Een kamp.
Niet groot, maar wél dicht bevolkt.
Ambarawa, het "Kerkkamp".

'k Was hulpverpleegster. We versierden 's nachts, bij het afgeschermde licht, de zaaltjes. Met?, ja wát was het? Mijn geheugen is wat gaterig. Ik denk dat het papierslingers waren, kan me niet voorstellen dat wij er verband voor zouden hebben gebruikt.

Slingers met sneeuw van wat watten propjes aan een draadje, en dingen die we op zaal hadden geschooierd, gekleurd papier, wat lapjes, waarvan je best een "kerstbal" kon maken.

We deden het Kerstnacht.

Slechts een enkele patient, die niet slapen kon, keek, kéék mee, fluisterde zachtjes suggesties.

's Morgens werd het kerstfeest voorzichtig en ingetogen gevierd.

We hadden geen dominee of zo.

Godsdienstoefeningen waren verboden.

Herinner me, dat ik met mijn gesmokkeld bijbeltje bij enkele patienten heb zitten praten: over het Kerstgebeuren, zo váák een feest van "licht" en cadeautjes. Maar Christus werd in een STAL geboren. Vlak erna moesten Jozef en Maria vluchten met hun kindje. Ze leefden in angst en zorgen. Als wij in '44.

Maar Maria en haar man wisten Christus te REDDEN. Dát is de zegen. God had 't immers beloofd!

Zo sprak ik en sprak ik maar, om droevigen weer wat op te fleuren, door te proberen hun Godsvertrouwen op te peppen.

*

Mijn dienst zat erop.

Doodmoe viel ik op mijn slaapplekje in een diepe slaap.

'k Wilde meestal niet op "zaal" uitslapen. Had een plekje op het "ziekenhuisterreintje", vlak tegen de "nonnenbarak" aan.

Dáár ging ik juist nu naar toe.

*

Plotseling werd ik wakker.

IJle, zachte, mooie stemmen zongen Kerstliederen en mij onbekende melodiën.

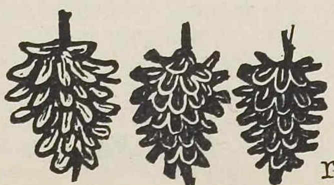
Vrede daalde in mijn hart. Het was of ik werd opgetild uit alle ellende en weer LICHT zag.

Het Kerstverhaal ging als een film langs me heen. Nogmaals, Kerst werd (en wordt weer) zo vaak lawaaiig en met veel presenten gevierd! Omdat we blij zijn met Christus' geboorte? Beseffen we eigenlijk welk een machtig gebeuren dit is geweest, deze inlossing van Gods belofte? Hoe moeilijk hadden die Ouders het niet? Zij echter beleefden die Belofte en ze hadden Vertrouwen. Blindelings.

Toen ik dáár voor de 2e keer aan dacht, voelde ik: DIT is Kerstmis beleven. Nooit voelde ik God's kracht zó sterk door me heen gaan.

Het is het mooiste Kerstfeest dat ik ooit "gevierd" heb.

Elsbeth Swaak - Meijer

Verbum caro hic factum est.
Het woord is hier vlees geworden.
Opschrift op het altaar van de Aankondigingskerk te Nazareth.

Kerstliederen in oorlogstijd

December 1942.

Acht maanden duurde reeds de japanse overheersing. In welke tijd men ruimschoots kennis had kunnen maken met de wreedheid van de bezetters.

De vrouwen, eerst verslagen na de overgave en 't binnen rukken van de vijand, waren langzaamaan weer braniër geworden. Zochten en vonden allerlei akals om iets te weten te komen van 't werkelijke buitengebeuren. (Wij hoorden natuurlijk alleen van glorierijke overwinningen.) Dat zelfs de jap er mee ging spotten.

"Als wij 't hadden moeten opnemen tegen de vrouwen, waren we zo gauw niet klaar geweest."

Dit veranderde enigszins, toen kennis werd gemaakt met de folterkamers van de Kempei-tai. Men werd voorzichtiger, paste op tegenover wie men zich uitte; en waarover. Vurig hopend, dat gauw de bevrijding kwam.

Sprak de Djojobojo niet van honderd dagen? De tijd die een djagoeng zaadje nodig had, om weer rijpe kolven af te werpen?

Wel zouden in deze periode de blanken over 't hele rijk gehutst worden als rijstkorrels op een tampah. Maar dan was de dag niet ver, dat anderen zouden komen, om hen te bevrijden.

Tussen vinca en verbena gluurden nieuwsgierig bleekgroene sprieten de geweldadige wereld in. Liefderijk gekoesterd groeiden ze uit tot stevige planten met sappige stengels, aan welke de vrouwen zich hoopvol vastklampten.

Maar als de kolven rijpten in de bladoksels, brachten ze geen hulp met zich mee. Wanneer dan ook in december op de tegallans de djagoeng pas hoog stond, had geen ene blanke vrouw er nog interesse voor. De voorspelling had gejokt....

De krijgsgevangenen waren reeds lang weggevoerd en verspreid over de hele archipel, Thailand en Japan.

In de gevangenissen en in kampen op Java, waren de burgers ondergebracht. De mannen. Spoedig zouden de vrouwen aan de beurt zijn, maar dat wist toen nog niemand. Voorlopig kregen ze zelfs toestemming haar mannen in de kampen op te zoeken, eens in de maand; op de tiende.

In Oost-Java lag in een afgelegen bos, van alles verlaten 't kamp Kesilir. 't Was slechts te bereiken over haast onbegaanbare dessawegen. De tocht vroeg vele uren, zelfs van uit de dichtstbijgelegen plaats of onderneming. Daarom zou er wel niet zo veel animo voor zijn, dacht de jap. Maar daar vergiste hij zich in.

Welke vrouw deed niet alles, om zich er van te overtuigen dat haar man nog leefde? Of om hem moed in te spreken, als hij ziek was door de vele ontberingen of martelingen?

Voor al deze vrouwen betekende dit, dagen onderweg zijn; met primitieve overnachtingen vaak in de kampong.

In de stadjes en op de ondernemingen rondom, vonden zij een vriendelijke ontvangst in europese woningen. Want in dat ene grote verdriet waren immers alle vrouwen één.

Op Djember woonde Truus. Haar man was als krijgsgevangene weg. Waar, wist waarschijnlijk alleen Onze Lieve Heer. Maar graag gunde ze iedere andere vrouw een bezoek aan 't kamp. Met liefde stelde ze haar huis open voor de bezoeksters van Kesilir.

Op de passar kocht ze tikars; en bantaltjes van bagor, voor een kwartje 't stuk. Die legde ze neer in alle kamers van haar huis.

Natuurlijk kon ze niet zorgen voor zoveel bedden. Maar dat hoefde ook niet. Men was reeds zeer erkentelijk voor 't dak boven 't hoofd. Velen immers nog, moesten de nacht doorbrengen onder de blote hemel, overgeleverd aan weer en wind, vaak aan spotternijen van de opgroeiende inheemse jeugd.

Op de avond van de negende telde haar bezoek vijftien of zeventien vrouwen. Met hun allen zaten ze in een grote kring rond de tafel. De stad was verduisterd. Ramen en deuren gesloten, de glazen beplakt met blauw papier. Nergens kwam een sprankeltje licht door; de stad leek dood.

Ook in de kamer heerste duisternis bijna volkomen; om de lampen hingen kokers van blauw karton.

Buiten druilde een miezerige regen, die de vrouwen nog mismoediger deed zijn. Moesten zij door dit weer de tocht beginnen?

Er werd niet veel gesproken, uiteraard. De vrouwen waren moe. Velen hadden reeds een lange reis achter de rug. Bovendien, kennen deed eigenlijk niemand, iemand.

"En we moeten zóóóóó voorzichtig zijn...."

Om de avond door te komen stelde Truus voor, met elkaar wat te zingen.

"Zingen? Maar dat mag toch niet?"

"Nou ja; natuurlijk niet 't Wilhelmus. Maar kerstliederen b.v. 't Is toch bijna weer kerst."

Ze stond op om aan de vleugel plaats te nemen. Zachtjes gleden haar vingers over de toetsen. Ze sloeg een paar accoorden aan; dan begon ze te spelen, 't Engelenlied.

"Ere zij God; vrede op aarde, in de mensen een welbehagen...."

Eén voor één hadden de vrouwen zich om haar heen geschaard. Ze zongen mee. Onwennig eerst, beschroomd; langzamerhand vrijmoediger. Er waren mooie, warme stemmen; ook zachte, onzekere. Die er af en toe zelfs even naast waren. Maar daar lette toch niemand op. Sommigen waagden zich zelfs aan de tweede stem. Zo zongen zij, 't ene lied voor, 't andere na. Vergeten was voor enkele ogenblikken de Kempei met zijn gruwelen. Behalve haar hele wezen legden zij in de liederen een vurige bede voor betere tijden....

En als maar bleven de vingers gaan over de toetsen.

Truus speelde 't voorspel van "Stille nacht, Heilige nacht...."

Stille nacht, Heilige nacht
Davids Zoon, lang verwacht
Die miljoenen eens zaligen zal
werd geboren in Betlehems stal
Hy der schepselen Heer

Na 't eerste couplet zweeg 't koor. En op dat moment werd er op de deur geklopt. Eens, twee keer.

De gezichten verschoten; hevig geschrokken schoven de vrouwen dichter naar elkaar toe. "De Kempei..." fluisterden ze.

"Sttt...., ik denk 't niet; alleen een waarschuwing dat we op moeten houden", dacht Truus. En ze maakte geen aanstalten open te doen.

Dan werd opnieuw gebonsd en aan de knop gerammeld.

Ja, nu moest ze wel gaan. Niet wachten tot de deur werd ingetrapt.

Als ze de sleutel omdraaide en de deur voorzichtig opende, stapte binnen, niet de Kempei. Maar een onderofficier, druipend van 't hemelvocht.

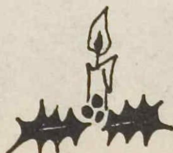
Hij liep op de dames toe en brabbelde iets onverstaanbaars.

"Tida mengerti", haalde Truus de schouders op.

Ongeduldig wees hij op de toetsen. "Encore", mompelde hij, "encore".

Ach! Nog eens. Dat mooie lied wilde hij nog eenmaal horen.

Niemand voelde nog behoefte om te zingen; maar Truus was weer op 't bankje gekropen en natuurlijk lieten ze haar niet in de steek. En ofschoon de grootste schrik was weggevallen, beefde nog de emotie in alle stemmen. Werd af en toe een valse noot aangeslagen.

lees verder volgende pag.

Rond de Kersttijd nu velen van ons in liefde zullen gedenken en herdenken, wil ik U vertellen van een belevenis van zo grote mensenliefde, dat ik er nu nog steeds met grote ontroering aan terug denk.

Het was in 1919, dat wij in Probolinggo woonden. Het was een bijzonder gezellige plaats, die omringd was door suikerfabrieken. De suiker beleefde toen een hausse-tijd en vele empoyé's kwamen geregeld de societeit bezoeken.

Ik verwachtte mijn 2de kindje en ik leed ontzettend onder de zware hitte, waardoor ik een lastige rode-hond had gekregen, overigens een onschuldige huiduitslag.

Op een dag zaten we in een gezellige kring in de societeit, toen de A.R. plotseling zei: "Wat zou Mevrouw Cassuto wel zeggen, als ik zei: "Die gaat in Soekapoera logeren", waarop ik antwoordde: "Jammer, dat Mevrouw Cassuto geen doortrekkend ambtenaar is, want die alleen mogen daar in de pasanggrahan logeren." "Ja", zei de A.R., "maar als ik U inviteer, dan mag 't", "en", zei de controleur B.B. "dan breng ik Mevrouw erheen."

Nu moet U weten, dat de weg toen maar gedeeltelijk berijdbaar was voor auto's; het laatste gedeelte moest per tandoe worden afgelegd.

De volgende dag kwam de controleur mij en mijn 4-jarig zoontje halen.

Mijn man, die toen leraar in de Rechtswetenschap was aan de OSVIA (opleidingsschool voor Inlandse ambtenaren) was met de jongelui op excursie naar Midden-Java.

De tandoe was een rechte houten stoel, waaraan voor en achter een juk was bevestigd, waartussen de twee dragers liepen.

En de japanner?

Hij luisterde eerbiedig. Eén hand bracht hij naar 't hoofd om zijn pet af te nemen. Voor 't lied dat bekend is over de hele wereld, in alle talen.

Als 't uit was bleef hij nog even onbewegelijk staan. Dan maakte hij een buiging voor de verbijsterde vrouwen, zette zijn pet op en stapte naar buiten; opnieuw duisternis en regen tegemoet. Was deze man bekeerd? Een christen? Of alleen maar een vijand met christelijke gedachten? Misschien! Want natuurlijk zijn die er ook.

Gezongen werd er niet meer. Doodmoe waren ze allemaal; nog meer door de emotionele gebeurtenis van de avond.

De vrouwen zeiden elkaar goeden nacht en zochten hun tikars op, om nog enkele uren te rusten, voordat ze even na middernacht weg hobbelden in de vooraf gehuurde dogkars.

Naar 't Kamp Kesilir, waar duizend mannen wachtten.

Of nog meer....

J. Marsman.

Nog een aardige foto van een kerstfeest in het oude Indië werd ons toegezonden door Dr. H. Bongers.
De meisjes op de voorgrond zijn Elsje en Loutje Schimpf, het Indonesische kindje was een kind van de huisbediende Kario van de fam. Bongers.

Zo werden we langzaam naar boven gepiekeld. Toen we op de berg aan kwamen, werden we hartelijk door de Mandoer verwelkomd. Hij en de rest van het personeel waren zo vriendelijk en behulpzaam voor ons en ze speelden zo leuk met mijn zoontje.

Van de pasanggrahan liep een weg steil naar beneden. Aan weerskanten stonden bungalows, die echter, daar 't geen vakantie was, niet bewoond waren. Aan de linkerkant logeerde een dame en aan de rechterkant een familie uit Soerabaja.

Om 4 uur 's middags probeerde ik heel voorzichtig de steile weg een eindje af te lopen.

De dame en de familie uit Soerabaja vroegen mij binnen te komen en boden mij thee aan.

Het was heerlijk in de pasanggrahan. De verrukkelijke berglucht deed de rode hond in een paar dagen verdwijnen en ik voelde me als herboren.

De 4de dag kwam de meneer uit Soerabaja bij mij en zei: "Mevrouw Cassuto, ik ga morgen naar beneden en als U 't wilt, zal ik U naar huis brengen. Ik vind 't niet verantwoord, als U hier blijft, want stel U voor, dat de baby eerder geboren wordt, hoe krijgt U dan een dokter hier?"

Ik zei, dat ik zijn aanbod dankbaar aanvaardde.

De Mandoer vertelde ik, dat ik morgen zou vertrekken en vroeg hem voor een tandoe te willen zorgen.

De volgende morgen nam ik afscheid van hem en de overige bedienden en bedankte ze met een flinke gave voor hun goede zorgen.

Toen zei de Mandoer met een stralend gezicht: "Kandjeng Njonja, gaat U eens kijken wat ik voor U gemaakt heb." Ik dacht verbaasd: "Wat zou hij voor mij gemaakt hebben?"

Hij ging met mij naar buiten en daar stond een lange rottan stoel, een krossi malas, waarop ik vaak gerust had en daarover had hij een grote huif van klamboetulle gemaakt (zoals over een wieg).

"Kandjeng Njonja kan in haar toestand toch niet in een krossi kajoe zitten, dat zou veel te ongemakkelijk voor haar zijn!"

Ik was zó ontroerd door dit grote bewijs van genegenheid en meeleven, dat ik met tranen in de ogen hem bedankte.

Daarna werd ik voorzichtig op de stoel gelegd en mijn zoontje erop vastgebonden.

Zo werd ik naar beneden gebracht en de Mandoer stond ons stralend na te kijken.

En nu, na zovele jaren, denk ik nog steeds met ontroering terug aan dit grote bewijs van mensenliefde, toen ik alleen als Hollandse vrouw daar op die hoge berg logeerde en mij omringd voelde door zo'n diepe genegenheid.

C. Cassuto-Winkel

Kerstfeest Baros 1944

22 december 1944.

Volkomen afgesloten van de buitenwereld, bevonden wij ons, burgergeïnterneerden, ruim 2.000 man in het Baroskamp, gelegen in het bergland van de Preanger, Java. Eén van de tientallen burgerkampen tijdens de laatste wereldoorlog.

Het geheel bestond uit 20 bilikken (gevlochten bamboe) loodsen met openingen in de wanden, die met bilikken luiken konden worden gesloten.

De bilik-barakken stonden in rijen, gescheiden door stroken gras en grintstraten, omringd door een dichte haag, metersbreed prikkeldraad en tenslotte omheind door een hoge, dubbele bamboe-pagger (bij wijze van schutting), die waterdicht was en vanuit 8 uitkijktorens op gelijke afstand opgetrokken, zwaar bewaakt werd.

De interneringsbarakken waren niets meer dan kleine schuren met een cementen vloer, waar alleen ruimte was voor slaapplaatsen, met een looppad in het midden.

Daar lagen wij dicht op elkaar, op rieten matjes, smalle matrassen of stroken zeildoek, met aan het hoofdeinde een kussentje of rolletje dekens, een bundeltje "privé-bezittingen" (haveloze kleren, handenarbeid-spullen, 'n handkoffertje, soms een krukje of bankje). Het rook er altijd muf, matjes, matrassen en dekens vertoonden overal duizenden zwarte stipjes vanwege wandluizen en ander ongedierte, waartegen wij voortdurend maar vruchteloos een verwoede strijd leverden.

Hygiëne ontbrak er geheel en al ruim 2 jaar zaten wij achter prikkeldraad, versleept in geblindeerde, zwaar-bewaakte treinen van het ene kamp naar het andere.

Baros was ons 4e kamp op Java: Strafgevangenis Boeboetan (Soerabaja), Fort Ngawi, Tjimahi, Baros.

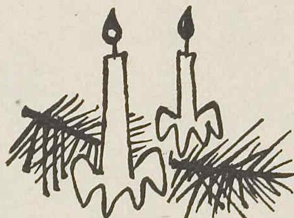
Al van het begin af was de behandeling slecht. De Japanners pasten een volmaakt uitgevoerd „verkommeringsproces" op ons toe.

Resultaat: overbezette zieken-barakken en zelfs talloze zieken in de overige barakken. Voedsel was gering en slecht, medicijn werd niet aangevoerd. De meesten hadden verschijnselen van hongeroedeem en waren erg verzwakt.

Er was gebrek aan kleding. Wij liepen in opgelapte kleren, want wat er nog over was van de handkoffer vol, die wij mochten meebrengen, toen wij gevangen gezet werden, hadden wij tijdens corvee-werkzaamheden buiten het kamp, stiekum geruild met de bevolking tegen eieren, vlees, vis, meel, klapperolie, rijst of tabak.

Stiekum, want als de Japanse bewakers, die altijd aanwezig waren, deze "pagger-handel" ontdekten, waren wij alles kwijt en kregen bovendien klappen met de geweerkolf, waarna opsluiting in 'het hok' volgde, gedurende een vol etmaal.

'Het hok' was een uit bamboe opgetrokken, dakloze kooi van nauwelijks een meter in 't vierkant, geplaatst op het open veld, waar overdag de gloeiende zon op scheen en 's nachts de kou van de bergen vrij spel had, terwijl voor de gekwelde gestrafte nauwelijks ruimte genoeg was om behoorlijk te zitten. Staande of knielende werd de straftijd doorgebracht.

"Mannenkamp - Vrouwenkamp"

De geïnterneerden waren uitsluitend mannen. Enkele maanden tevoren hadden de Jappen 300 jongens tussen 12 en 17 jaar binnen gebracht. Aanvankelijk waren deze in de vrouwenkampen ondergebracht (bij hun moeders), maar om bepaalde redenen achtten de bezetters het blijkbaar gewenst ze daar weg te halen en naar ons mannenkamp over te brengen.

Voor deze jongens ruimden we de 2 grootste barakken in, gelegen achter in het kamp, zo ver mogelijk verwijderd van de poort en het daarbij gelegen militaire wachthuis.

Veel jongens ontmoetten bij ons hun vaders. Een ontroerend weerzien na ruim 2 jaar scheiding.

Zo gingen wij ons Kerstfeest 1944 tegemoet.

Jap, de Mepper voelt zich beledigd.

Er was die dag weer iets aan de hand met de Japanse kampcommandant.

Als zo vaak was hij, enigszins beschonken de barakken langs gelopen en lette bizonder scherp op of ieder bij zijn nadering wel de (Japanse) buiging als groet en eerbetoon maakte. Natuurlijk merkte hij weer enkelen op, die het niet goed of snel genoeg deden, zodat hij flink kon snauwen en vloeken en met de (leren) schede van zijn samoerai (Japans zwaard) flinke meppen kon uitdelen.

Deze man stond bij ons allang bekend als "Jap, de Mepper". Na zijn ronde door het kamp, liet hij de Nederlandse kampleiders bij zich in het wachthuis komen.

Hij had een boodschap voor de geïnterneerden:

Het Internationale Rode Kruis had 'n grote partij kerstpakketten gestuurd, voor ons bestemd, maar hij was niet van plan deze te doen uitreiken.

Wij "konèro's" (varkenskoppen) hadden niets nodig.

Hij had ons altijd méér dan genoeg doen verstrekken, daarom voelde hij zich zwaar beledigd, dat deze zending was gekomen. Hij was in "zijn eer als commandant van Baroskamp" aangetast, daarom verzocht hij ons mee te delen, dat er geen Kerstfeest gevierd mocht worden.

Hij vond het onbehoorlijk in oorlogstijd feest te vieren. Wij moesten maar vroeg gaan slapen, dat zou véél beter voor ons zijn!

Tòch Kerstfeest.

Zo viel de schemer van Kerst-avond 1944 over het trieste Baroskamp.

Op gevoelige wijze had de Jap ons weer eens van zijn macht overtuigd en toen wij in onze barakken de enkele (wegens verduistering met blikjes afgeschermde) lampjes wilden ontsteken bleek de stroom uitgeschakeld te zijn. De hoofdschakelaar bevond zich in het wachthuis. Jap de Mepper had ons zonder licht gelaten.

Waarschijnlijk was het hem niet ontgaan, dat alle lampjes in de barakken met groen, zilverpapieren sterren en rood-papieren klokjes waren versierd.

Maar als hij had gemeend, dat er die avond geen Kerst gevierd zou worden, had hij het toch bij het verkeerde eind. Om 8 uur zou het beginnen en dat gebeurde ook.

In elke barak zou een geestelijke in de dienst voor gaan. Ons kamp telde tientallen geestelijken (R.K. en Prot.) zodat het plan gemakkelijk doorgang kon vinden.

Oliepitjes en half-opgebrande kaarsjes waren al gauw bij de hand, voldoende licht om dominee of pastoor in het centrum van de barak te kunnen zien. Daar stond een verhoging, een paar oude kisten, bedekt met wit papier, met wat groen, zilver en rood.

Uit elke barak 2 vrijwilligers, die buiten op wacht bleven, om te zorgen, dat geen Jap ons tijdens het feest kon verrassen.

Tegen 8 uur werd het stil in Baroskamp. Elk had zich in de eigen barak teruggetrokken. De wachters, verdekt opgesteld, hielden een oogje in 't zeil. In de verte blaften 2 kampoenghonden. Tussen de bamboelatten van de omheining sjirpten luid enkele krekels. Het was een mooie, rustige avond, met heldere sterrenhemel, terwijl de halve maan als een zilveren sikkel juist boven de rand van de omheining stond.

Toen kwam de dominee, de Kerstdank-dienst kon beginnen.

In het schaarse licht van de flakkerende olie-pitjes en kaarsjes stond hij op de geïmproviseerde verhoging, sterk vermagerd, met diepliggende ogen, sloeg de Bijbel open en las: "Het gebeurde in die dagen . . . ." fier klonk zijn stem, vol bezieling, vol wijding kwam het Woord tot ons!

Met toegeknepen keel luisterden wij, elk met onze eigen gedachten, maar toch allen voelbaar gegrepen door dat blijde Woord, dat ons tegemoet kwam.

Weldra klonk uit de barak ernaast zacht, haast gedempt, de zang van het gewijde lied "Ere zij God in den Hoge . . . . Vrede op Aarde, in de Mensen een Welbehagen". Kort daarop steeg ook bij ons de zang omhoog "Stille Nacht, Heilige Nacht . . . ." Nooit klonk er gedempte zang zò gloedvol, nooit was er een feest zo vreugdevol.

lees verder volgende pag.

REACTIE OP MIDI - MAXI

van Tong Tong Nr. 8

Gelukkig, dat onder Uw Tong Tong lezeressen er velen zijn, die ouder zijn dan 30 jaar en niet alleeen maat 46 dragen.

Oudere vrouwen, die met veel zwier de midi- en maxi-mode 1970 kunnen dragen, de mode, die Lilian zo afkraakt. Ook de mini-mode heeft ze afgewezen.

Ik vraag me af: wat draagt Lilian dan zelf. Maat 46, sarong en kabaja? In tweed of een zomers katoentje.

Het is een prettig gezicht een Indische met maat 42 of 44, desnoods 46 een midi-jas met capuchon te zien dragen, liefst nog met een schoudertas.

Eindelijk eens niet een gewone jas met het afgezaagde hoofddoekje en in iedere hand een boodschappentas. De capuchon is heerlijk als het vriest. Het dekt je oren en je hals.

De algehele indruk vrouw 1970/71 is vrouwelijk, modieus en draagbaar.

De griezelige zielepoot, die Lilian in haar stukje noemt, is misschien de vrouw, die maat 46 heeft en te dik is.

En als die vrouw wat meer ... die wening ... oppeuzelde. Met een triest gevoel luisterden we naar de verschillende vogelgeluiden die van buiten op ons afkwamen. Uit de waterpoel die lag

---

Daarna volgde het gebed, het 'stil gebed', waarin ieder zo intens opging, waar de stilte voor God wel het duidelijkst zal hebben geklonken, want wij wisten Hem nabij, toen wij ons dankwoord brachten voor Zijn Blijde Gave .... Zijn Eniggeboren Zoon, onze Heer, die zich ontfermt over verkommerden, troost brengt in ellende, die in onschuld werd gepijnigd en gehoond, gefolterd tot stervens toe, omdat Hij ons zo eindeloos liefheeft....

Zo vierden wij in Baros-interneringskamp ons Kerstfeest zonder licht.... wij drukten elkaar de hand, wensten elkaar geluk en bleven die nacht lange tijd bij elkaar met dominee in ons midden.

Voor de jongens en voor de zieken hadden onze koks in het geheim tòch nog een kleinigheid in de gaarkeuken bereid, dat vast gesmaakt zal hebben. En bij deze oliekoekjes kregen zij nog extra enkele vruchten en wat snoep, dat wij binnengesmokkeld hadden.

Toen de dankdienst afgelopen was kwamen onze wachters weer binnen. Zij hadden geen Jap gezien, trouwens die nacht was er geen bewaker ons kamp door gelopen, hetgeen anders altijd gebeurde. Merkwaardig....

Wij hadden weer moed gekregen en hoop. Geen Jap, geen duisternis kon ons deren. Voor ons was dit het grootste feest van het licht, een onvergetelijke kerstviering!

A. Chr. Baëhr.

'S Guinea

t is...

ons huis en de achtertuin waren e eenden opgevlogen om er- het bos de nacht door te bren-

en eenzaamheid drongen ons op dat we het gevoel n God en mens verlaten as immers een Godver- plekje in het bos ver

Dit nieuwe

Als u 's avonds op dat immens grote geen energie meeuw-Guinea. En toch tekenen, dat u dit wisten we dat God nodig hebt, zo ou laten. Deze zekerjuiste bloedtons rustig en vreemd... van het lichaa dankbaar zijn ja... we Neem daarœ zingen: "Als g'in nood combinereen uitkomst ziet, wil dan tarwekiemen God verlaat u niet!"

twee weken voor Kerst... keken we door de geopende van ons armoedig bamboe- het paadje in dat naar de weg . De zon had zich reeds verborachter het oerbos en in een langzaam wurgende greep op het licht maakte de nacht zich meester van de wereld om ons heen!

We schrokken op uit ons gepeins want met een knarsend remgeluid stond een grijsgroene Jeep op de weg voor ons paadje stil.

Alleen ambtenaren en militairen hadden een jeep. Het zal de kapitein dokter wel zijn, dacht ik, om naar e.o.a. adres van een zieke in de buurt te vragen. Onze verbazing begon te groeien toen niet alleen een heer maar ook nog een dame ons pad kwamen oplopen.

Zoals gewoonlijk — een kolonist betamelijk — liep ik op blote voeten over onze aarden vloer naar de voordeur toe en zag nu dat het de ambtenaar van Transmigratie en Emigratie was met zijn vrouw die ons — achterdochtige kolonisten die we waren, wanneer het ambtenaren betrof — om de een of andere duistere reden een bezoek kwamen brengen. Onze groeiende verbazing steeg echter ten top toen mevrouw uit een mand aan haar arm diverse blikjes met allerlei groenten en vlees op tafel zette, terwijl ze zei: "We dachten zo dat u met de kerstdagen ook wel wat gezellig zult willen eten en daarom hebben we het e.e.a. voor u meegebracht".

Ondertussen had ze het laatste blik nog in de hand terwijl ze verder ging:

"Hiermee moet u echter het eerst beginnen en daar niet te lang mee wachten!"

Enigszins van streek keken we overrompeld naar al die overvloed tot mevrouw door haar: "Kom we stappen nu maar gauw weer op", ons weer tot de werkelijkheid riep en we wat onhandig afscheid namen

Niet zodra waren onze bezoekers het huis uit, of mijn vrouw die dacht dat in het laatste blik eetwaar zat die gauw zou kunnen bederven, peuterde het deksel los... Het blik was gevuld met katjang idjo en erbovenop lag een gevouwen enveloppe.

Ze griste de enveloppe open... niet te geloven... de inhoud... een bankje van honderd. Met een brok in de keel renden we, mijn vrouw voorop het paadje af naar de jeep waar de gasten reeds waren ingestapt. Terwijl de tranen ons over de wangen rolden, konden we niets anders doen dan de handen van mevrouw even vast houden waarna we de wegrijdende wagen nawuifden...

Elk in z'n eigen gedachten verdiept wandelden we langzaam over het paadje in de vallende schemering.

Onder het flakkerend schijnsel van een oliepit keken we elkaar aan en beiden hadden we één gedachte: Dank Heer, straks... eindelijk weer "Kerstfeest"!!!

R.H.

DIEET

"Rijst speelt voor hartpatienten een zeer grote rol: men heeft zelfs speciale rijstkuren. Ook is het gebruikelijk een dag een rijstmenu te verstrekken Op deze dag geeft men 200 g rijst, die royaal in water wordt gekookt en korrelig gehouden. Deze 200 g moet over drie maaltijden verdeeld worden. Hierbij mag 600 g compote of fruit worden gegeven, eveneens verdeeld over drie porties. De rijst wordt dan met de compote gegeven.

Deze drie componenten zorgen voor een goede waterafvoer en verlaging van de bloeddruk".

Kijk, toen ik dit recept las in het "Handboek voor de DIEET-keuken" (van de hand van Erich Möller, kleurenillustraties), was ik gewoon vertederd: mijn geliefde rijst als recept om beter te worden! Weliswaar gaf de prijs van dit boek me een behoorlijke mep (*f* 29,50 incl. porto), maar toch heb ik het boek met plezier doorgebladerd en gekocht. Ook al omdat mij bleek bij verdere lezing, dat dieetpatienten zowat van alles mogen eten, mits in de juiste verhoudingen met andere spijzen. En wat bovenstaand recept betreft: rijst met sajoer en vruchten is toch al practisch mijn dagelijkse kost. Dus "taroh, Peh!" Als ik vet en vlees maar voor andere combinaties laat liggen!

T.R.

1001 avonturen met de soetil

GETOEK LIENDRI

Recept natuurlijk van tante Pim, die deze lekkernij al vele malen bezongen heeft!

1kg eigenheimers (als U singkong kunt krijgen, dan is dat natuurlijk beter. Maar voor aardappelen moeten het beslist eigenheimers zijn), geschild en in stukken gesneden opzetten met wat zout.

Als ze flink aan de kook zijn, water afgieten tot een bodempje en dan bijvoegen: ½ pond cocos, 1 blaadje pandan en suiker naar smaak. Naar verkiezing witte of donkere basterd suiker, maar goela djawa is wel zo lekker.

Als alles zacht en gaar is, de massa door de vleesmolen halen en met een schaar de slierten in stukjes knippen (terwijl ze uit de opening van de molen komen) en deze op een platte schaal opvangen. Zo maakt U er "hoopjes" getoek van, die dus ook zo worden gepresenteerd.

Getoek van ketella rambat (oebi) was wit en heerlijk zoet, ook die van de rode oebi. Deze getoek werd altijd als een dikke, flauw gebolde berg gepresenteerd waarvan men dus stukjes uitsneed. De getoek tales, grijzig en grof zag ik als een hoge berg, soms al in porties op pisangblad. Werd gegeten met geraspte klapper en gesmolten goela djawa. Als je er te snel van at, stikte je erin, ik hield er niet zo van.

Des te meer van "sawoet", geraspte, gestoomde singkong (ketella pohong). Deze sawoet stond als een dampende kegel (vorm van de omgekeerde koekoesan) op een tampa. Werd gegeten met geraspte klapper en goela djawa. Ik kon en kan me geen lekkerder ontbijt voorstellen. Mijn niet-houden-van brood moet in mijn 5e jaar ontstaan zijn. Ik woonde buiten bij Oma en Opa en ofschoon op de ontbijttafel (er werd altijd gezellig gezamenlijk gegeten altijd brood met diverse soorten beleg was, mocht ik iedere ochtend voor een halve cent(!) sawoet halen in de warong aan de overkant. Die kwam dan zo uit de koekoesan. Hoe lief had ik mijn oma dat ze zoveel tolerantie en zoveel begrip had voor wat lekker, gezond en dus goed was.

In die tijd ook was het dat ik mijn moeder vroeg of ik een wijziging in het Onze vader mocht brengen en "Geef ons heden ons dagelijks brood" mocht veranderen in "dagelijkse rijst of sawoet". Ook dat mocht.

Niet lang daarna gingen we voor heel lang naar Europa.

"Kun je daar ook sawoet krijgen?" vroeg ik. "Neen", zei mijn moeder, "maar je zult daar het brood hee
lekker vinden!"
(We zouden naar Frankrijk gaa
herinner me dat ik de laatste dag
ik mijn sawoet at, bij het laatste
altijd in snikken uitbarstte. Bij h
alleen dat het een afscheid zou
mijn geliefde voedsel. En g
soort, zelfs het Franse, h
smaak van warme sawoe
dringen.

Raad van tante Pim van nauwelijks
dische koekjes sma kant, geplaatst op
omdat de pandan overdag de gloei-
Pandanbladeren zijn en 's nachts de
sche winkels te krij rij spel had, ter-
maar wanneer gedroog gestrafte nauwe-
gen toch ook uit voo s om behoorlijk
gebruikt) hebben ze to lende werd de
haroem (geur) om de sm
gerecht aanmerkelijk te ve amp"
Zo draagt ook daon uitsluitend
blaadje is genoeg, er toe voren had-
rijsttafelgerechten, sambel go tussen 12
joers zowel als vleesgerecht anvanke-
"Indischer" gaan smaken. ampen
maar
e-

*

Een paar makkelijke recepten om ons door een luie kookbui heen te helpen:

Aardappelgerecht met vis

Benodigdheden:

Gekookte aardappelen, 1 blikje tonijn of makreel, uien, margarine, zout en peper en paneermeel, eventueel kaas.

Bereiding:

De gekookte aardappelen in schijven snijden, uien snipperen en in margarine lichtbruin fruiten.

Een ovenvaste schotel beboteren, daarin als eerste laag de in schijven gesneden aardappelen, daarna de gefruite uien, dan de in stukjes gesneden tonijn of makreel. Weer een laag aardappelen, uien en vis. Als laatste tevens bovenste laag weer aardappelen. Hier wat paneermeel op strooien en kaas) en wat klontjes boter. In de oven ongeveer 20 minuten op stand 6 voor een lichtbruin korstje.

Hierbij geven aangemaakte sla met komkommer en tomaten of gestoofde worteltjes.

*

Kip-met-fantasie

Kip in stukjes snijden, met zout, peper en knoflookzout inwrijven.

Vuurvaste schotel met margarine besmeren, de in stukjes gesneden kip erin doen, met wat klontjes boter en 2 eetlepels vocht (bouillon). In de oven op stand 6 ongeveer 3 kwartier.

Daarna in een kopje een stukje boemboe saté van een blokje smelten in een beetje hete melk met 2 theelepels pindakaas en sambel. (eventueel weglaten voor kinderen.

Dit sausje over de warme kip gieten en nog 5 minuten op stand 3 in de oven. Opdienen met wat gebakken uitjes. Eten met warme rijst en ketimoen als lalap.

Een gemakkelijk gerecht en toch lekker.

Kitty Bos-Mahieu

mocht worden.

Hij vond het onbehoorlijk in oorlogstijd feest te vieren. Wij moesten maar vroeg gaan slapen, dat zou véél beter voor ons zijn!

Tòch Kerstfeest.

Zo viel de schemer van Kerst-avond 1944 over het trieste Baroskamp.

Op gevoelige wijze had de Jap ons weer eens van zijn macht overtuigd en toen wij in onze barakken de enkele (wegens verduistering met blikjes afgeschermde) lampjes wilden ontsteken bleek de stroom uitgeschakeld te zijn. De hoofdschakelaar bevond zich in het wachthuis. Jap de Mepper had ons zonder licht gelaten.

Waarschijnlijk was het hem niet ontgaan, dat alle lampjes in de barakken met groen, zilverpapieren sterren en rood-papieren klokjes waren versierd.

Maar als hij had gemeend, dat er die avond geen Kerst gevierd zou worden, had hij het toch bij het verkeerde eind. Om 8 uur zou het beginnen en dat gebeurde ook.

In elke barak zou een geestelijke in de dienst voor gaan. Ons kamp telde tientallen geestelijken (R.K. en Prot.) zodat het plan gemakkelijk doorgang kon vinden.
C nities en half-opgebrande kaar-
44 platen hand vol-

REACTIE OP MIDI - MAXI

van Tong Tong Nr. 8

Gelukkig, dat onder Uw Tong Tong lezeressen er velen zijn, die ouder zijn dan 30 jaar en niet alleeen maat 46 dragen.

Oudere vrouwen, die met veel zwier de midi- en maxi-mode 1970 kunnen dragen, de mode, die Lilian zo afkraakt. Ook de mini-mode heeft ze afgewezen.

Ik vraag me af: wat draagt Lilian dan zelf. Maat 46, sarong en kabaja? In tweed of een zomers katoentje.

Het is een prettig gezicht een Indische met maat 42 of 44, desnoods 46 een midi-jas met capuchon te zien dragen, liefst nog met een schoudertas.

Eindelijk eens niet een gewone jas met het afgezaagde hoofddoekje en in iedere hand een boodschappentas. De capuchon is heerlijk als het vriest. Het dekt je oren en je hals.

De algehele indruk vrouw 1970/71 is vrouwelijk, modieus en draagbaar.

De griezelige zielepoot, die Lilian in haar stukje noemt, is misschien de vrouw, die maat 46 heeft en te dik is. En als die vrouw wat meer in beweging komt, op haar eten let en een beetje smaak heeft, dan geloof ik, dat ook zij de midi- of maxi-mode met succes kan dragen, zonder nu direct op een soepstengel te willen lijken.

L. C. Valckenier de Greeve
(een jongere)

Naschrift Lilian,

Ben (nog) geen maat 46 maar wel oud en wijs genoeg om zelfcritiek te hebben. Wie niet mooi is MOET die hebben, anders krijg je dat griezelige, zielige waar ik het over had.

Ja, ik draag graag tweed, graag sarong kabaja en graag een zomers katoentje. Alles op z'n tijd en alles volgens naar persoonlijk inzicht en smaak gekozen modellen. Een kabaja met capuchon heb ik dus niet, ook al zou dat wel lekker zijn voor vriezend weer. Ik heb overigens niets tegen capuchons aan een warme jas (functioneel) wel tegen zo'n puntzak aan een jurk (of kabaja) want dat is gewoon bengel-de-bengel voor niets.

Maar... denk aan uw lijn in het nieuwe jaar dames. Maat 46, het zal je maat maar wese!

*

Er zijn meerdere reacties geweest, zonder uitzondering anti de nieuwe mode, maar niet duidelijk genoeg omlijnd waarom men die onaanvaardbaar vindt. Voor bovenstaande reactie van deze jonge inzendster ben ik dankbaar, het is ook goed ons te realiseren dat er een generatie bestaat met totaal andere smaak en inzicht.

Een spontane opmerking van een oudere heer die wel eens op Tong Tong komt:

"Die meisjes in die nieuwe jassen. Als je ze 's avonds onverwacht tegenkomt schrik je je een beroerte, je denkt: Dracula!"

ER WAS EENS...

een heel jonge jongen in Soerabaja die het modevak "in zijn vingers had zitten". Hij voelde aan wat je met bepaalde stoffen moest doen, hij had gevoel voor kleur en lijn, kortom, zo'n jongen zou hier direct een opleiding voor ontwerper en couturier gevolgd hebben.

Maar in Soerabaja? Hij moet naar Holland, raadden goede vrienden zijn moeder aan.

"Ja maar," zei zijn moeder wanhopig," dat kan toch niet! Wij zijn een gegoede familie in de cultures, niemand van ons mag toch "toekang djait" worden? Dat is toch beschamend?,,

"In Parijs noemen ze ontwerpers kunstenaars!" pleitten de welmenende vrienden.

En de jongen ging. En werd een zeer bekend ontwerper, Jean Louzac.

Vernietigt die beschamende reputatie van de Indischman in Holland, dat hij alleen maar kan "toenggoe mati". Laat ons voortaan de reputatie hebben van te "Hidoep Teroes" door goed te doen ook ná onze dood. Steun met een tientje ons Hidoep Teroes Fonds 60.000 !

De betaling van de indische ambtelijke pensioenen in Indonesië

Vele lezers begrijpen nog steeds niet op welke ONRECHTVAARDIGE gronden onze Regering voor ons pensioen in vele landen buiten Nederland de volle waarde uitbetaalt, maar juist voor Indonesië niet, waar men de belachelijke NOMINALE waarde in roepiahs uitbetaalt (dus voor 100 guldens 100 roepiahs!). Wij vonden de heer C. A. Ch. van Uythoven, voorzitter van De Indische Pensioenbond, bereid bijgaande uiteenzetting voor ons te schrijven, waarvoor onze bijzondere dank.

In deze donkere dagen om Kerstmis verwijlen vele gedachten van gerepatrieerden bij hun heerlijke verblijf in Indonesië. Sombere gedachten! Vooral de oudjes, de bejaarden, die het mistige, winderige, regenachtige, koude weer in Nederland zo moeilijk kunnen verdragen haken naar het zonnige eigen Indonesië.

Velen van deze bejaarden zouden zich weer gaarne in Indonesië vestigen, maar ze worden daarvan teruggehouden uit economische overwegingen.

De vèrgaande geldontwaarding van de rupiah, de exhorbitant gestegen prijzen van de eerste levensbehoeften maken het uitermate moeilijk daar in 't levensonderhoud te voorzien. Zij vrezen aangewezen te zijn op een verblijf in de kampong. Onder hen, wier heimwee naar hun geboortegrond, hun thuis, zo moeilijk te bedwingen is, zijn er velen met een klein Indisch overheidspensioentje. Juist bij deze groep van oudjes, voor wie het onmogelijk was zich te assimileren, leeft de wens voor terugkeer naar Indonesië het sterkst!

In Nederland hebben ze een geborgen bestaan. Het pensioentje is opgetrokken naar het Nederlands pensioenniveau en als het dan nog niet voldoende is hebben ze aanspraak op aanvullende sociale voorzieningen.

Zij vernemen echter, dat hun SAIP-guldenpensioen niet overgemaakt mag worden naar Indonesië. Zij zijn aangewezen op een rupiah-pensioen!

Eén voor hen en voor iedereen onbegrijpelijke en onbillijke zaak! Wanneer zij zich immers vestigen in Spanje, Italië, de U.S.A., in Singapore, of waar ook in het buitenland wordt het SAIP-pensioen met de toeslagen overgemaakt naar hun adres in het buitenland. Logischerwijze zou dat ook moeten kunnen bij verblijf in Indonesië. Dat is immers eveneens buitenland!

Aan deze eenvoudige logica is de Overheid, het Ministerie van Binnenlandse Zaken nog niet toe. Want...de Wet verzet er zich tegen.

Het zijn namelijk de Burgerlijke en Militaire Garantiewetten, die de rechtspositie van de gepensioneerde Indische ambtenaren en hun weduwen en wezen waarborgen, welke uitdrukkelijk stellen, dat het **nominale** bedrag van de periodieke uitkeringen wordt betaalbaar gesteld in Nederlands Courant (guldens) bij vestiging **buiten** 't grondgebied van de Republiek Indonesië en in Indonesische Courant (rupiah's) bij vestiging **binnen** het grondgebied van de Republiek Indonesië.

Dit is het klaarblijkelijk onoverkomelijke struikelblok voor de Overheid!

Let wel! Het nominale bedrag! Derhalve het basispensioen, dat b.v. voor de weduwe van een hoofdambtenaar en nog hogere autoriteiten maximaal slechts 225 rupiah's per maand bedraagt. Daar boven op komen dan nog wel toeslagen. Niet de toeslagen, zoals de SAIP die uitkeert, maar zoals die voor de gepensioneerden in Indonesië gelden. Daarover straks meer.

En nu vraagt U zich natuurlijk af, waarom de Regering deze voor U zo onbegrijpelijke regeling wettelijk heeft vastgesteld.

De Garantiewetten dateren van 1950 en toen konden wij er wel begrip voor opbrengen. In de R.T.C.-overeenkomst was vastgelegd, dat de Republiek Indonesië de ambtelijke Indische pensioenen en die van weduwen en wezen zou uitkeren, niet alleen aan de Nederlanders in Indonesië, maar ook in Nederland. Men kon van de Indonesische Regering moeilijk eisen, dat zij de pensioenen in Indonesië ook in guldens zou betaalbaar stellen.

De Garantiewetten waarborgen de uitbetaling van deze pensioenen door de Nederlandse Overheid, wanneer de Indonesische Regering haar verplichtingen niet nakomt. Het was daarom redelijk, dat in 1950 deze bepaling in de Garantiewetten werden opgenomen.

De opzegging van de R.T.C.-overeenkomst door de Republiek Indonesië, deze éénzijdige verbreking, heeft op de Nederlandse schatkist een zware druk uitgeoefend. Met erkentelijkheid moet geconstateerd worden, dat de Nederlandse Overheid voor 100% de genegeerde verplichtingen van de Indonesische Regering heeft overgenomen. Zelfs meer dan dat!

Op twee punten is de Regering afgeweken van de strikte handhaving van de voorschriften van de Garantiewetten ten gunste van de Nederlanders in Indonesië.

a. Bij een **tijdelijk** verblijf in Indonesië van hoogstens zes maanden blijft de SAIP het guldens-pensioen uitkeren aan een gemachtigde in Nederland, die het op de normale wijze kan transfereren naar het adres in Indonesië. En wanneer een langer verblijf dan een half jaar buiten de wil van betrokkenen, derhalve door force majeur noodzakelijk is, kan het SAIP-pensioen uitgekeerd blijven tot maximaal één jaar.

b. Daarna wordt onherroepelijk overgegaan tot uitbetaling van het basispensioen in rupiah's door de Nederlandse Ambassade in Djakarta. De betaalbaarstelling door de SAIP wordt daarmede beëindigd.

De betrokkenen hebben aanspraak op verhoging van hun basispensioen met de voor Indonesië geldende bijslagen, uiteraard ook in rupiah's.

De Minister van Binnenlandse Zaken heeft de Ambassade in Djakarta gemachtigd een eigen toeslagregeling toe te passen, ten gunste van de Nederlanders, welke sterk afwijkt van die van de Indonesische Regering; zodanig zelfs dat het nominaal pensioen in het niet valt tegenover de uitgekeerde toeslagen.

Dit korte bestek laat niet toe, dat een uitvoerige toelichting wordt gegeven op deze toeslagregeling. Daarom zij slechts gememoreerd, dat de **minimum** uitkering ± 15.000 rupiah's per maand bedraagt en dat de Ambassade de bevoegdheid heeft de toeslag aan te passen, wanneer de kosten van levensonderhoud met 10% gestegen zijn.

Ondanks deze gunstige afwijkende regelingen, waarvoor wij grote waardering hebben, blijft het onbetwistbaar, dat Nederlanders in Indonesië met een overheidspensioen in een ontoelaatbare uitzonderingspositie geplaatst zijn; in een discriminerende positie gedrongen zijn ten opzichte van hun soortgenoten elders in de wereld.

Herstel hiervan vereist uiteraard wijziging van de Garantiewetten en daarop is door de Indische Belangenorganisaties sterk, maar vergeefs aangedrongen.

Het motief om de oude toestand te handhaven is vervallen, nadat ingevolge de Overeenkomst van 7 december 1966 tussen de Nederlandse en Indonesische Regering de Nederlandse Overheid zich heeft neergelegd bij de eenzijdige verbreking van de R.T.C.-overeenkomst door de Indonesische Regering. Deze verplichting is als het ware "afgekocht" middels schulddelging.

De Indonesische Overheid heeft niets meer uitstaande met de betaalbaarstelling van Indische pensioenen aan Nederlanders.

Ook uit meer praktische overwegingen is het ongewenst de Garantiewetten ongewijzigd te laten.

Belachelijke gevolgen, die de betrokkenen niettemin opstandig maken.

Een gerepatrieerde Indisch gepensioneerde, die zich wederom in Indonesië vestigt en naast zijn Indisch pensioen

ook nog een Nederlands pensioen heeft, krijgt het ABP-pensioen in Nederland betaalbaar gesteld en kan dus zijn guldens-pensioen laten overmaken naar Indonesië, maar zijn Indisch pensioen wordt in rupiah's uitgekeerd.

Nog gekker is het, wanneer hij een Nieuw-Guineapensioen heeft, waarin een stuk Indische diensttijd is geïncorporeerd. Het totale Nieuw-Guineapensioen wordt in Nederland betaalbaar gesteld, onbeperkt d.w.z. de Indische diensttijd wordt mede vergolden met het Nieuw-Guineapensioen. Niettemin kan er een Garantiewetdeel van het pensioen in zitten. Een kwestie van broekzak-vestzak, een binnenkamerse aangelegenheid. Maar als hij zich vestigt in Indonesië wordt het Garantiewetdeel in rupiah's uitbetaald en de rest — het beperkte Nieuw-Guineapensioen — in guldens.

En dan te weten, dat zowel het ABP-pensioen als het Indisch pensioen en 't volledige Nieuw-Guineapensioen onder het beleid van Binnenlandse Zaken vallen.

Ook het hier uitgekeerde AOW-pensioen wordt in guldens overgemaakt naar de koers van de dag.

Een lachertje, als het niet zo triest was.

Lapmiddelen, die een wijziging van de Garantiewet willen voorkomen, maar die gelijkertijd de Garantiewet ondergraven.

Het wordt hoog tijd, dat aan deze onverdraagzame toestand een einde komt. En eveneens is het onbegrijpelijk, dat geen van de Kamerleden het initiatief heeft genomen, om de Regering t.a.v. deze materie tot andere en betere gedachten te brengen.

*

De Redactie tekent hierbij aan:

De Voorzitter van de Ind. Pensioen Bond, de heer C. A. Ch. van Uythoven is een bekend deskundige, op wie de leden van de IPB uitermate zuinig moeten zijn.

Discriminatie is nog lang niet de Nederlandse wereld uit, als het in de kraam van bepaalde politieke groeperingen te pas komt. Nu terzake.

van Uythoven: "Het motief om de oude toestand te handhaven is vervallen, nadat ingevolge de overeenkomst van 7 december 1966 tussen de Nederlandse en Indonesische Regering de Nederlandse Overheid zich heeft neergelegd bij éénzijdige verbreking van de RTC overeenkomst door de Indonesische Regering. Deze verplichting is als het ware "afgekocht" middels schulddelging. De Indonesische Overheid heeft niets meer uitstaande met de betaalbaarstelling van Indische pensioenen aan Nederlanders".

Wij vragen ons echter af wat er is gebeurd met de beleggingen van de Indische pensioenfondsen in Nederland. Heeft de Nederlandse Regering er zich over ontfermd of niet? Ging het niet om een som van enige honderden miljoenen guldens? (de locale fondsen 200 mil. plus de Burgerlijke plus de militaire).

De Indonesische Regering was krachtens de RTC overeenkomst de wettelijke opvolgster van de Ned. Ind. Overheid en was als zodanig verplicht de achterstallige salarissen (Knil plus Gouv. Marine) te betalen.

Nu de RTC overeenkomst eenzijdig werd verbroken lag het in de rede, dat de Nederlandse Regering ook die verplichting had overgenomen, nietwaar? Voor de leden der Kon. Marine was het geen probleem, als de discriminatiemap op de Regeringstafel wordt gedeponeerd.

De Nederlanders uit Indonesië zijn niet vechtlustig, al bedoel ik daarmede niet, dat wij een pisoblati moeten trekken.

LAATSTE KANS: De komende Kamerverkiezingen in april van dit jaar. Maken wij gebruik van onze democratische rechten of blijven we thuis? Hebben ook wij niet gevochten — zij het voor eigen rekening — voor het behoud van Nederland en de Democratie? Het is jammer, dat de Nederlanders uit Indonesië er kennelijk niets voor voelen door een eigen Verbond een zelfstandige vertegenwoordiging in het Nederlandse parlement te bemachtigen. Of moet de Ind. Pensioen Bond in de toekomst zonder politieke hulp strijden voor het **behoud** van toegekende rechten?

Anders gezegd: ons pensioen is ons BEZIT, tijdelijk ingehouden van ons in "Het Land van Herkomst" verdiend salaris. Als eerste gegadigde voor het eventueel terug te verdienen bezit komt dus Indonesië in aanmerking. Maar thans delen Amerika, Australië, Canada en vele andere landen in ons bezit zonder er ooit een cent voor geofferd te hebben, terwijl de eerste rechtmatige recipiënt volgens alle opvattingen van billijkheid en recht Indonesië hoort te zijn. Als wij verder denken aan de directe nuttige gevolgen van uitbetaling volgens het volle pond, wanneer enkele duizenden "oudjes" er gebruik van zouden maken: 1. verlichting van het huisvestingsprobleem hier, en 2. een gezonde "injectie" van "ontwikkelingshulp" in Indonesië PLUS aanmerkelijk verbeterde betrekkingen tussen Indonesië en Nederland, staan wij verbaasd dat Nederland dat toch prat gaat op recht, en eerlijkheid zonder discriminatie deze misstand niet al lang recht getrokken heeft. Al is de Indische gemeenschap niet erg fanatiek en overdreven loyaal, dat geeft de Regering het recht niet om beslissingen te nemen ten koste van deze groep. — Red.

Wie helpt Vic Boldy?

De Heer Vic Boldy vraagt, wie hem helpen kan aan foto's van Hotel Beau Sejour in Buitenzorg, het oude Oranje Hotel in Soerabaia en Hotel Homan in Bandoeng, zoals het er in Tempo Doeloe uitzag, t.w. met ijzeren balustrade.

Ook vraagt hij inlichtingen over het adres van de volgende personen, die hij in zijn jeugd gekend heeft:

Oscar Altman, Meta Cohen, Pauline van Delden, Lientje de Stueers, Marietje van der Mark, Julie Cannegieter.

Het adres van de Heer Boldy is:

c/o Dover Leeds, Auto Supplies,
915 Hay Street, Perth, West-Australia

Batavia in oude ansichtkaarten

Bij de Europese bibliotheek Zaltbommel is in de uitgebreide serie "In oude Ansichten" nu ook BATAVIA uitgekomen, samengesteld door Dr. H. J. de Graaf, en ook al kost dit bundeltje *f* 17,90, we zijn ervan overtuigd dat duizenden ex-Batavianen de bundel met plezier keer op keer weer zullen doornemen. Onze lezers zijn van onze vaste historische medewerker al sinds lang overtuigd, dat hij met grote ernst, betrouwbaarheid en toch ook wel met de nodige humor keer op keer weer in onze historie kan duiken om er telkens weer met een interessante vondst mee boven te komen. En met dit bundeltje heeft Dr. H. J. de Graaf zich werkelijk overtroffen.

Niet alleen wordt ter inleiding "in a nutshell" een historie van de stad Batavia gegeven, waar we prettig weer even houvast aan hebben, maar de vele prentbriefkaarten geven werkelijk de hele geschiedenis van Batavia in beelden van de stichting der stad af tot een briefkaart van "de jongens overzee" tijdens de politionele acties, die tenslotte de opheffing van Batavia inleidden!

We geven de lezer in het kort even een paar ansichten, waaruit blijkt hoe breed de keuze van samenstelling is: Pasar Gambir, Toekang barang, muziektent Bogor, Petit Trouville, bandjir in de stad, kamar ketjil, waslieden en wasplaatsen, de draagbare koffie-en-snoep tent, ondèl-ondèl, Njai Dasima, Loear Batang, wajang sengol en stamboel, vele taferelen uit de Chinese samenleving, de benteng, het paleis van de GG, enz. enz. enz.

Koop dat boekje, ga er samen met Uw vrienden in grasduinen en schaterlachen of vertel er spannend Uw kleine kinderen van, want Batavia wás een sprookje! T.R.

(Zie ook pag. 7)

EEN GAST UIT INDONESIA AAN HET WOORD

Beste Pak Tjalie,

Wij hebben elkaar nooit eerder ontmoet, maar uw naam komt mij toch erg bekend voor, uw boek "Piekerans van een straatslijper, wie dit leest is gek", ligt al meer dan vijftien jaar in mijn boekenkast te Pematang Siantar. Voordat ik verder ga vraag ik u allereerst verontschuldiging voor de minder sympathieke wijze waarop ik mij ga voorstellen. Van beroep bèn ik bosbeheerder van Aek na Uli ca. tevens belast met de Natuurbeschermingsdienst van Noord-Sumatra en Corresponderend Lid van de Nederlandse Commissie voor Internationale Natuurbescherming, thans in Nederland met studieopdracht.

Sinds een paar dagen zit ik hier in Hernen bij mijn vriend Dr. G. van den Steenhoven waar ik bezig ben met mijn reisverslag. Op een van de banken in de kamer, die ik toegewezen kreeg zag ik een stapel "Tong Tong's" liggen.

Ik vroeg aan mijn gastheer: "Zeg Geert, wat zijn dat allemaal voor spullen?" Zijn antwoord was: "Nou, kijk jij er maar zelf in; daar staan heel wat aardige dingen bij". Zo heb ik dezer dagen voor het eerst kennis gemaakt met het enige Indische blad ter wereld dat de oeroude naam Tong Tong draagt. Na een paar exemplaren gelezen te hebben kom ik tot de conclusie, dat men hier in Nederland, ondanks alles toch nog steeds met liefde en weemoed terug denkt aan "Tanah Air Kita", de steeds fonkelende Gordel van Smaragd. Het is een verblijdend teken en van ganser harte hoop ik, dat uw arbeid de reeds bestaande goede betrekkingen tussen Nederland en Indonesia moge bevorderen in het gemeenschappelijk belang van beide volkeren.

Van deze gelegenheid wil ik alzo gebruik maken om enkele herinneringen neer te schrijven.

Zelf ben ik geboren en getogen op de Karohoogvlakte op Noord-Sumatra (zie de foto's van de vulkaan Sibajak bij Brastagi op blz. 7 en van het adathuis op blz. 8 van Tong Tong van 15 maart 1970) en op jeugdige leeftijd later naar Oost-Java vertrokken waar ik gedurende twaalf jaar heb gewoond en gewerkt (Malang en omstreken).

Onder de lezers van dit blad, die vóór of tijdens de Japanse bezetting in Sawiran, Tutur, Nongkodjadjar, Tosari, Ngadiwono, Puspo, Gondosuli en Winongan gewoond hebben, zullen er ongetwijfeld kennissen zijn die zich mij zullen herinneren als "the lonely forest ranger of the Tengger" tussen twee haakjes ik was toen nog vrijgezel. Bij velen was ik na een vermoeiende tournee achter de rug in huis geweest voor een kopje kopi tubruk of een portie nasi goreng. Langs deze weg wil ik hen allemaal nogmaals dank zeggen voor de hartelijkheid en vriendschap! Namen zal ik niet noemen daar ik bevreesd ben enkelen te hebben vergeten.

Als uitzondering wil ik hierbij nog memoreren de veelvuldige gesprekken die ik gehad heb met "the grand old lady" mevr. Kloppenburg-Versteeg die toen inwoonde op de boerderij van haar dochter in de dessa Andanasari boven Nongkodjadjar. Meerdere malen hoorde ik haar zeggen: "Jonge man, jij hebt een benijdenswaardige positie, heus waar. Als je door de bossen loopt, kijk goed uit je ogen, daar zijn nog zoveel kruiden waarmee je de mensheid nog eens een dienst kan bewijzen".

Samen met mijn vriend A. R. M. Wegner, de man met de grote vlindercollecties, later verbonden aan het Museum Zoologicum te Bogor, hadden wij een proefje genomen door kaju putih olie te destilleren uit de bladeren van de Australische Eucalyptus globulus, waarvan het Boswezen een kleine aanplant had staan op Pangonandjero, het prachtige bos boven de Kletakpas (voor dit mooie bos verwijs ik naar Henri Borel's boek "Een droom uit Tosari "). De resultaten van ons experiment waren prima, een deel van de olie werd toen afgestaan aan het militair ziekenhuis Tjelaket in Malang (1946). Van deze ervaring werd een en ander jaren later door mij vastgelegd in het bosbouwkundig tijdschrift "Rimba Indonesia".

Op de Penandjaan, 2800 m b.z. groeide het vingerhoedskruid (Digitalis purpurea), een giftige plant die door schapen en geiten werd gemeden. In die tijd kwam een zekere oom Santoso, de grote mysticus uit Lawang in de desa Sugro te wonen. Hij begon direct met de aanleg van een kleine kruidentuin op zijn erf waar ik zo nu en dan een kijkje kwam nemen. Ik vertelde hem over het vingerhoedskruid op de Penandjaan en enkele dagen later op zijn verzoek kreeg hij de zaden er van toegestuurd. In 1948 (?) ging hij zich vestigen te Tawangmangu aan de voet van de Lawu in Midden Java. Hier pakte hij de boel op grote schaal aan met de Digitalis als hoofdcultuur.

Als ik het goed heb, is deze Hortus medicinalis nu onder beheer van de afdeling pharmacopea van het ministerie van Gezondheid. De Indonesische veearts A. J. Darman (later professor te Bogor) was toen enkele jaren geleden te Utrecht gepromoveerd op een dissertatie over de Digitalis purpurea. Zoals u weet deze plant bevatte geneeskrachtige bestanddelen tegen hartziekte. Dit alles hoorde ik van hem persoonlijk tijdens een ontmoeting in de boswachterij Tongkeh, nabij Brastagi op de Oostkust van Sumatra. Hij vroeg mij hem te willen bijstaan bij het zoeken naar een andere medicinale plant n.l. de Rauwolfia sumatrana (obat tegen hoge bloeddruk). Teruggekomen op Java, was deze eminente geleerde zo vriendelijk om mij een exemplaar van zijn proefschrift toe te sturen.

Nu rest mij nog alleen nog twee personen te noemen, aan wie ik menselijkerwijze gesproken mijn leven te danken had, n.l. zuster van Kampen (of Kempen?) die toen bij de familie van Krevelen te Tosari inwoonde en de andere een gast van het hotel "Karija" (directrice mevr. Bolle) wiens

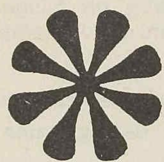

Het nieuwe Senen, de grote pasar van Djakarta. De chaos van toko-tjes en gribusjes is nu verdwenen om plaats te maken voor een enorm verdiepingsgebouw met op het dak een kinderspeeltuin. Rechts, net niet meer op de foto, is nog steeds het complex van winkels en het Kramat Theater. Op de voorgrond de nieuwe stadsbussen. Zoals men ziet verandert er heel wat in Djakarta (en trouwens heel Indonesië). Het is jammer dat de Nederlandse bladen blind schijnen te zijn voor de opbouw, en eindeloos door sabbelen over corruptie en verwaarlozing...

IE?

3. Deze tekening hebt U beslist overal in Indonesië kunnen zien. Het kwam voor op galerijen, portalen, trottoirs, ja zelfs op spoorwegdwarsliggers (bielsen) als bord voor 't populaire "matjanspel" = tijgerjachtspel. Hieronder mogen enige spelregels volgen, met het verzoek aan beter deskundigen deze wel te willen verifieren en eventueel te completeren, waarvoor bij voorbaat kamsija! *

Het spel wordt gespeeld met 1 grote (tijger) en negen kleinere stenen (jagers). De opstelling der stenen (pionnen) is als op de tekening is aangegeven. De "tijger" mag overal zitten en

13e PASAR MALAM

TONG TONG

29 JUNI t/m 3 JULI

3. Piet van Rijk, ex-Ressortshoofd Boswezen Deli-Medan.
4. Dutrieux (schoonzoon van wijlen de bekende Walraven uit Malang) laatstelijk Hoofd-Assistent van de Staatsondernemingsbedrijven (P.P.N.) te Marihat, Pematang Siantar.

Depari is intussen naar Indonesië teruggekeerd. Hij is te bereiken op het volgende adres: K. S. Depari, Djl. Simbolon 4, Pematang Siantar, Sumatra-Utara, Indonesia.

I———I

GEHOORD VAN IEMAND, MISSCHIEN AL BEKEND

Opa en Oma gingen met kleinzoon naar België en brachten een bezoek aan Brussel Kleine Jan liep rond en zag in de verte 't bekende manneke. Dat moest hij van dichtbij bekijken en ging erop af aan de hand van Opa.

Oma riep verschrikt: "Jantje, niet daar. Adoeh jij toch! Opa latta!"

Stans W. Diemont

*

Een loerah moest eens bij de A.R. komen voor 't een of ander. Opeens hoorde hij een gebiedend: "Sopo koewi!" "Dalem ndoro", antwoordde pak loerah. Even later weer dat gebiedende: "Sopo koewi!" en 't zelfde bedeesde: "Dalem".

Na de derde keer keek pak loerah toch wel verbaasd op en na enig zoeken ontdekte hij een beo op een stok. Hij zei zoiets van: "Ah bi..."

Wat 't precies betekent, weet ik niet, maar voor alle zekerheid schrijf ik 't niet op.

Stans W. Diemont

erd. Neem b.v. ... dat als "amper" = "bijna" in onze Hollandse woordenboeken prijkt.

Hieronder volgen dan alfabetisch enige **echte** Indische woorden, waarvan er sommige met een (?) zijn voorzien, omdat ik niet zeker ben, dat ze niet van een vreemde taal zijn afgeleid, t.w.: Atax = 3-wielige motortaxi Babah (?) Chinese Heer; Baboe = kindermeid; Boong = broer (indirect afgeleid uit het Port. "bom" = goed; Bom Indrik = Brave Hendrik; Tari bom = "goed dansen" en tenslotte het Indon. woord "boong" is een afkorting van "reboong" = jonge bamboespruit; Demmo = Atax; Frieko = snuiter; Glastouw = gegomd vliegertouw; Gotji of kembèsa = vliegerstrikdraad; kabaja (?) baadje der vrouwen; Kontjo = maat, metgezel; Krontjong (?) kleinste tokkelinstrument, maar ook het spel wordt aldus genoemd; het woord is waarschijnlijk afgeleid van het Portugese "Charango", ook een klein tokkelinstrument; Mentiet = hals over kop weglopen; Spandri = soldaat 1e klasse; Tjang (?) = grootmoeder; Tjies = Flobertbuks v. 5½ of 6 mm.; Tjot = heuvel; Toko = winkel; Totok = Nieuw-aangekomene; en Uls = meisje. Uiteraard zijn er nog vele andere Indische woorden, die door de verandering der tijden in onbruik zijn geraakt, zoals kaars, kandelaar enz. maar in tegenstelling daarvan vinden ook vreemde woorden vlug ingang in ons spraakgebruik (s.v.p. niet verwarren met taalgebruik). Een en ander moge blijken uit het feit, dat tijdens de Japanse bezetting de woorden "hono djiwa = (goeden dag); "sajonara" = (vaarwel); "bakéro" = (deugniet, boef) en "djoto" = (duim of goed) al spoedig ingang hebben gevonden.

*

ken om er een populair Tong Tong-spel van te maken; de bijbehorende tekening hiervoor heb ik al in mijn hoofd.

W. F. W. Schardijn

▢ = de tijger

● = de 9 jagers

* Welke lezer stuurt ons althans één speelwijze van dit spel toe?

I———I

"HALLEF-HEMPIE"

In de Tong Tong van 1 oktober schreef lezer Schardijn dat in het woord "krontjong-belazer" de laatste helft niet afkomstig zou zijn van "belazeren" maar van het Javaanse woord "belasar" dat "verdwalen, op de verkeerde weg zijn" zou betekenen. Taalkundigen delen ons nu mee dat dit een foutieve afleiding is, doodeenvoudig omdat een woord als "belasar" niet eens bestaat en ook taaltechnisch niet eens kán ontstaan. Hoogstwaarschijnlijk kan omgekeerd het woord "belasar" ontstaan zijn uit het woord "belazerd", zoals het gebruikt werd door Europeanen voor het kledingstuk "kemedja-belaser" voor een gesteven frontje, dat (vooral in het hete Indië)

egn over de Pasar Ma-

eld

3

k

ld

...ESIA AAN HET WOORD

voor Internatio... ng, thans in Nederland met studieopdracht. Sinds een paar dagen zit ik hier in Hernen bij mijn vriend Dr. G. van den Steenhoven waar ik bezig ben met mijn reisverslag. Op een van de banken in de kamer, die ik toegewezen kreeg zag ik een stapel "Tong Tong's" liggen. Ik vroeg aan mijn gastheer: "Zeg Geert, wat zijn dat allemaal voor spullen?" Zijn antwoord was: "Nou, kijk jij er maar zelf in; daar staan heel wat aardige dingen bij". Zo heb ik dezer dagen voor het eerst kennis gemaakt ...

vreesd ben enkelen te hebben vergeten.

Als uitzondering wil ik hierbij nog memoreren de veelvuldige gesprekken die ik gehad heb met "the grand old lady" mevr. Kloppenburg-Versteeg die toen inwoonde op de boerderij van haar dochter in de dessa Andanasari boven Nongkodjadjar. Meerdere malen hoorde ik haar zeggen: "Jonge man, jij hebt een benijdenswaardige positie, heus waar. Als je door de bossen loopt, kijk goed uit je ogen, daar zijn nog zoveel kruiden waarmee je de mensheid nog eens een dienst kan bewijzen".

Samen met mijn vriend A. R. M. Wegner, de man met de grote vlindercollecties, later verbonden aan het Museum Zoologicum te Bogor, hadden wij een proefje genomen door kaju putih olie te destilleren uit de bladeren van de Australische Eucalyptus globulus, waarvan het Boswezen een kleine aanplant had staan op Pangonandjero, het prachtige bos boven de Kletakpas (voor dit mooie bos verwijs ik naar Henri B... ...en droom uit

tijd kwam een zekere oom Santoso, de grote mysticus uit Lawang in de desa Sugro te wonen. Hij begon direct met de aanleg van een kleine kruidentuin op zijn erf waar ik zo nu en dan een kijkje kwam nemen. Ik vertelde hem over het vingerhoedskruid op de Penandjaan en enkele dagen later op zijn verzoek kreeg hij de zaden er van toegestuurd. In 1948 (?) ging hij zich vestigen te Tawangmangu aan de voet van de Lawu in Midden Java. Hier pakte hij de boel op grote schaal aan met de Digitalis als hoofdcultuur.

Als ik het goed heb, is deze Hortus medicinalis nu onder beheer van de afdeling pharmacopea van het ministerie van Gezondheid. De Indonesische veearts A. J. Darman (later professor te Bogor) was toen enkele jaren geleden te Utrecht gepromoveerd op een dissertatie over de Digitalis purpurea. Zoals u weet deze plant bevatte geneeskrachtige bestanddelen tegen hartziekte. Dit alles hoorde ik van hem persoonlijk tijdens een ontmoeting in de boswachterij Tongkeh, nabij Brastagi op de Oostkust van Sumatra. Hij vroeg mij hem te willen bijstaan bij het zoeken naar een andere medicinale plant n.l. de Rauwolfia sumatrana (obat ...

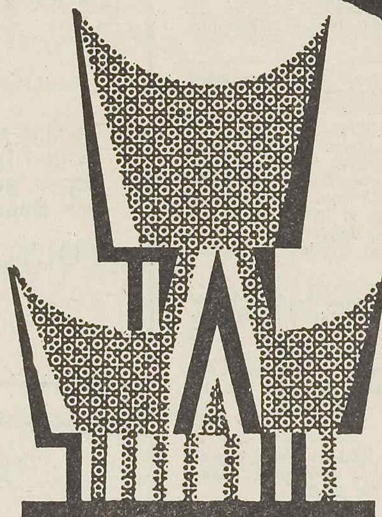
★ ★ ★

... ranger of the Tengger" tussen twee haakjes ik was toen nog vrijgezel. Bij velen was ik na een vermoeiende tournee achter de rug in huis geweest voor een kopje kopi tubruk of een portie nasi goreng. Langs deze weg wil ik hen allemaal nogmaals dank zeggen voor de hartelijkheid en vriendschap! Namen zal ik niet noemen daar ik be-

HUWELIJK.
Voor onze relatie: een
INDISCHE NEDERLANDER 55 jr
goed inkomen i.b.v. woning en auto, zouden wij graag in contact komen met liefst
INDISCHE DAME ca. 45 jr

13e PASAR MALAM TONG TONG

29 JUNI t/m 3 JULI 1971
HOUTRUST - DEN HAAG

De echte Indische Pasar Malam is de Pasar Malam in Den Haag, weet u wel, de Pasar Malam van Noes en Peng, Tante Prul en Deetje, Si-Djos en Si-Tjalie, Tante Pim en Nono en.........noem ze maar op, al die luitjes uit de "Kampong Djawa" en hun familie en hun kennissen uit alle hoeken van Nederland, die ieder jaar weer naar Den Haag komen om elkaar midden in Houtrust tussen de toekang saté en de bami kwa om de hals te vallen en een zoen "tjeplok" te geven en gezellig wat te kletsen en dan eens wat te gaan eten, en te nglèntjer, en weer wat te snoepen, en te luisteren naar die zalige krontjong, en dan maar wéér wat te "tjah".........mmmm, zo-lekker die lontong-tjap-go-meh.........en adoeh zo-tropisch warm, maar geeft niet, want het is er zó rameh en gezellig.........

Neen, natuurlijk kunt u zoiets niet missen, ajoh, noteren maar die Haagse Pasar Malam dagen: van **dinsdag 29 juni t/m zaterdag 3 juli a.s.** En het zal er wel weer drukker worden; op de 12e Pasar Malam vorig jaar kwamen maar liefst 56.500 bezoekers. Het worden er vast 60.000, op de 13e Pasar Malam, want u vindt weer al die bekende dingen, die de Haagse Pasar Malam tot een succes hebben gemaakt:

een showprogramma op 3 podia met o.m. SANDRA & ANDRES, TANTE PIM EISINGER en THE EVERGREENS, BEN CRAMER, THE MILLERS o.l.v. AB DE MOLENAAR,
speciale kinderprogramma's, [...]
doorlopende filmvoorstelling[...]
hoek, tropische tuin, kerm[...]
demonstraties Indisch koken[...]

Bij voorintekening werd reeds meer dan de helft van de beschikbare standruimte definitief verhuurd. Thans is de inschrijving ook voor nieuwe gegadigden geopend.

Behalve voor stands met Aziatische produkten staat de Pasar Malam ook open voor specifieke branches als: huishoudelijke artikelen, glas, aardewerk en porcelein; luxe hout- en metaalwaren, kunstnijverheid; goud, zilver en bijouterieën; radio en tv; grammofoonplaten; rokersbenodigdheden; speelgoed en sportartikelen; film- en foto-apparatuur; parfumerieën, cosmetica en toiletartikelen; provisien en dranken; souvenirs en toegiftartikelen; boekwerken, voorlichting en vakliteratuur; reisbureaus en vervoersmaatschappijen; restaurants, etc.

ALLE INLICHTINGEN BIJ :
PASAR MALAM TONG TONG,
Lange Voorhout 25 B,
Den Haag, 070 - 64 52 49

— — — — — — — — — — — —

naam :

adres :

[...]e geheel vrijblijvend [...]n over de Pasar Ma-

[...]trokken was.

Verkort uit de inhoud:
Het koloniale tijdperk — De nationale beweg[...]
occupatie — Indonesia Merdeka.
Het geeft een eerlijk en persoonlijk beeld[...]
bijzonder rijk aan gebeurtenissen.

225 blz. met frontispiece en 3[...]
met een stofomslag in vier k[...]

De belangstelling voor dit boek is overweld[...]
ook leverbaar via de boekhandel.

EEN GAST UIT INDONESI

Beste Pak Tjalie,

Wij hebben elkaar nooit eerder ontmoet, maar uw naam komt mij toch erg bekend voor, uw boek "Piekerans van een straatslijper, wie dit leest is gek", ligt al meer dan vijftien jaar in mijn

GEHEEL VRIJSTAANDE stenen bungalow-woningen (2 slaapk.) m. modern comfort op 650 à 1000 m² grond in Z. Spanje vanaf *f* 30.000,— (totaal) Bouwrijpe grondpercelen (licht- en waterleiding) nu nog à *f* 20,— p. m². Ned. Kolonie "MIRALMONTE". E. W. E. Burger, Waldeck Pyrmontkade 70, Den Haag. Tel. 070 - 32 58 15.

Adres gevr. v. Dien Terstappen door haar Zus Ida. Br. onder Nr. 2417.

Te huur: zitk. + slaapkabinet v. 1 pers. omgeving Gevers Deynootplein. Tel. 54 21 21.

PRENTBRIEFKAARTEN ARCHIEF, Keizersgr. 744, A'dam, Tel. 020 - 6 59 56. Ink./Verk. v. oude prentbriefk. op elk gebied, oorlogsdoc. oude arch. enz. momenteel aangeboden enkele duizenden fraaie oude prentbriefk. v. Ned.-Indië voor slechts 50 ct. per stuk! Geopend elke midd. v. 12-4 u. maandag-av. 7-9 u. Zaterdag 10.30-4 u. donderd. en zondag gesloten. Gaarne Uw bezoek! Zondag 17 januari geopend van 10-17 uur!

Jonge vrouw 35 jr. biedt Horeca-papieren, verlof A. Scheepmakerstr. 6-D, Den Haag. Tel. 070 - 85 73 92.

ZONNIG MALAGA. Costa del Sol. Te huur of te koop voll. gemeub. (frigidaire, overn. linnengoed) 4 kr. flat. Gunstig gelegen. Inl. W. Takes, v. Slingelandtstr. 153, Den Haag. Tel. 070 - 55 70 64.

Heer, 38 j. kn. en vlot uitz., HTS-er, wenst gaarne k.m.m. Ind. dame, kn. en ser., wed. g. bezwaar, liefst Prov. N.H. Br. onder Nr. 2418.

HOBBY. Rocks and Minerals sierstenen en edelstenen. Batu Mulia dan Batu Perhiasan. Splitsen — Slijpen — Polijsten. Schrijven naar C. A. le Cotey, Vlierstr. 590 - Enschede - Holland.

Gez. bewoners v. d. Wintermaanden voor huis in Malaga en Salou. Lage huur. Tel. 020 - 15 36 29.

Te Koop: Schilderij Ind. Berglandschap v. bekend Ind. schilder, geëxposeerd Museum Bogor. Bevr. Fam. Dievenbach, Hazelaarstr. 69, Den Haag, tel. 60 91 22.

CANARISCHE eilanden: een waar paradijs. Te huur 12 km. per bus van Las Palmas, patio-won. voll. ingericht: linneng., servies, fornuis, koelk. boiler, 2 slk. bad met boiler. Huur langere termijn *f* 250,— p.m. Ref. beschikb. Holl. Br. aan A. Röhrig, Calle Magnolia 23 la Garita-Telde, Gran Canaria, Spanje.

Gevraagd: Chin. Mini-tafeltjes. Mevr. J. Schulz, Eindhovenl. 10, Heemstede. Tel. 023 - 28 04 06.

Familie, Vrienden en Bekenden een gelukkig Nieuwjaar toegewenst; Fam. J. Engels, Andantestraat 6, Nijmegen.

To Tong Tong people and all the friends and relatives a Happy New Year.
Gerard & Louise Buiskool and Kids.
Glendale, California 91205.

Gevr.: "Schuim van Goud" door Treffers. Tel. 070 - 54 29 18 's morgens of 's avonds na 7 uur.

Te Koop Gevr.: 2 pianostukken v. Belloni. "Lief Indië" en "Nachtsirene". Br. onder Nr. 2419.

Alleenst., vitaal en gez. zakenman (kok, Ind.Ned. Am. Nat.), 53 jr, ca. *f* 15.000,— Kap., zoekt charmante partner op 50-50 basis (40 à 45 jr, prett. versch., opgew. kar.) om na uitv. corresp. en pers. kennism. in okt. op besch. schaal een hotel-rest. te entameren in de Can. Eil. Serieuze luchtp. br. gaarne aan: R. Mens, Route 100, Weston (Vermont) U.S.A.

Welke Oud-Ind. Gast(en) wonend in de Can. E wil corresp. m. O.I. gast (53 jr) in U.S.A., i.v. diens vest. en zakenplannen voor de Can. Ei geïnt. in feiten, levensomst., etc. Luchtp. br. gaar aan: R. Mens, Route 100, Weston (Vermont) U.S.

Thuiswerk: Biedt zich aan jonge vrouw 35 Tel. 070 - 85 73 92.

Noodkreet: Wie helpt jonge vrouw aan *f* 1000, ter leen. Tel. 070 - 85 73 92.

EXIMA NEDERLAND bekende stand in Ps. Mala Tong Tong v. Balinees houtsnijw., krissen, en heeft nu winkel in St. Anthonieslr. 18, Goud Tel. 01820 - 1 98 71.

Ter overname gevr.: Ontginners van Java door Dr. C. W. Wormser; Gedenkboek der Ned. Ind. Theecultuur; Een Familie van Patriarchen, Uitg. Alg. Ned. Ind. Landbouw Syndicaat; In het Hart van de Preanger door M. Buys. Br. aan: A. A. Denninghoff Stelling, Kap. Meereboerweg 128, Den Haag.

Wegens opruiming te koop: oude wereldverzameling postzegels in Chaubeck en S.D.C., in album. Verzameling Duits noodgeld in W.O. I. tegen elk aann. bod. Tel. 66 02 70.

Sportmassage door gedipl. sportmasseur bij U aan huis. Aangesl. bij Ned. Sport Fed. Tel. 070 - 67 20 23 na 18.00 uur.

EXIMA NEDERLAND bekende stand in Ps. Malam Tong Tong v. Balinees houtsnijw., krissen, enz. heeft nu winkel in St. Anthoniestr. 18, Gouda. Tevens Groothandel. Tel. 01820 - 1 98 71.

Aangeb. voor bejaarde dame zonnige kamer met C.V., vol pension, event. lichte verpleging bij gezin in Baarn. Tel. 02154 - 52 82.

Alleenst., vitaal en gez. zakenman (kok, Ind. Ned. Am. Nat.), 53 jr, ca. *f* 15.000.— Kap., zoekt charmante partner op 50-50 basis (40 à 45 jr, pret. versch., opgew. kar.) om na uitv. corresp. en pers. kennism. in okt. een pension v. Ind. gepensioneerden te entameren, met als hoofddoel hun een zonnige "ouwe dag" te bezorgen in de Can. Eil. Route 100

NIEUWJAARS WENSEN 1971

Selamat Tahoen Baroe 1971 dan banjak redjeki. Fam. J. L. K. Sanders, Jan Topweg 17, Nunspeet.

Slamet y mucha fortuna para 1971 y salud. H. Th. Gelsing en echtgenote, "Miralmonte", Apartado 49, Coïn (Malaga) Spanje.

Slamat Tahun Baru dan banjak redjeki! Fam. Hugo de Roode, Wilgenstr. 26 I, Leeuwarden.

Vrede, Gezondheid en Geluk in het Nieuwe Jaar. Ch. A. Kornemann Rudi en Mevr. L. F. Kornemann Rudi-Klerks, K. Doormanlaan 14 A, Katwijk a. Zee.

HUWELIJK

Voor onze goede relatie: een aardige, vitale

INGENIEUR 59 JAAR

Ind. Nederlander, goed inkomen, die graag zijn laatste levensjaren gelukkig d.m.v. huwelijk, weer in Indonesië wil doorbrengen, zoeken wij contact met lieve, beschaafde

DAME tot ca. 56 JAAR

Event. kinderen eerder huw. geen bezw. Brieven, liefst met foto, gaarne aan:
A.P.A.B. nr. 875, Postbus 1830, Den Haag.

TOKO TONG TONG

Pr. Mauritslaan 36, Den Haag, Telefoon 54 55 00
Dagelijks geopend van 9 - 4 uur
's Zaterdags van 10 - 1 uur

Wij ontvingen de veel gevraagde AKAR BAHAR armbanden (tegen rheuma en rheumatische pijnen). In alle maten en dikten v.a. *f* 5,— tot en met *f* 15,—

Bij bestelling omtrek pols opgeven en ongeveer de prijs die U besteden wilt.

ES PASRA machines
(ijsschaafmachines) incl. porto *f* 20,—
Voor het fijnste schaafijs voor uw es Sjanghai, es podding of andere koele drankjes bij de warme kachel!

Vanille- en rose essence p.fl. *f* 0,85
Voordelige fles 100 cc *f* 5,—

Boemboes:
Soto ajam, Madoera, Rawon,
Karee *f* 1,20
(uitsluitend merk Saidja)

Boemboes Coorinda
Gado-gado *f* 1,—
Petjel *f* 1,—
Sate saus *f* 1,—
Ebbie *f* 1,—
Sambel goreng Kering
(kentang en katjang,
heerlijk als snoeperij) *f* 0,90
Rempejek *f* 1,—
Emping
(100 gr., knappend vers) *f* 1,10
(Bij bestellingen porto bijrekenen)

Grote en middelmaat
Mentholstiften *f* 6,50 en *f* 4,50
Slamet mandi handdoeken p.st. *f* 4,75
(incl. porto)
Gastendoeken UITVERKOCHT!

Een nieuwe collectie ringen, kabajaspeldjes en Javaanse soebengs!

WINTERHULP-PAKKET VOOR *f* 10,—

De winter door zonder glijden en vallen! Makkelijk en praktisch! Kant-en-klaar boemboes en droge gerechten voor de dagen dat U er liever niet uit gaat!
Een pakketje met de volgende inhoud voor *f* 10,— inclusief porto.

1 pk gado-gado - 1 pk petjel - (of 2 pk gado-gado) - 1 soto ajam - 1 rawon (of karee) - 1 pk emping (gebakken) - 1 pk sambel goreng kering - 1 pk ebbie - 1 pk rempejek.

Bestellingen gaan het snelst per giro die U rechtstreeks aan Tong Tong stuurt, dus niet naar het girokantoor. Wij zorgen daar wel voor. Vermelden: 1 winterhulp-pakket met petjel en/of karee (als U kiest tussen 2 x gado en rawon).

Bestellingen per giro aan Tong Tong rechtstreeks gaan het snelst. Vermeldt: 1 winterhulp-pakket met 2 x gado-gado of petjel/gado² en rawon (of karee).
Toko Tong Tong, Den Haag, giro 6685.

Herinneringen aan onze Herdenking 15 Aug. 1970.
Lucifers met Ind. foto's *f* 1,50
(12 boekjes in plastic huls)
First day covers *f* 1,—

Ook bij Tong Tong te bestellen:
15 Aug. Herdenkings langspeelplaat (met alle toespraken en belangrijke hoogtepunten van die dag) *f* 12,—
(direct leverbaar)

HUWELIJK.
Voor onze relatie: een
INDISCHE NEDERLANDER 55 jr
goed inkomen i.b.v. woning en auto, zouden wij graag in contact komen met liefst
INDISCHE DAME ca. 45 jr
vrolijk karakter, die evenals hij graag d.m.v. huw. gelukkig wil worden. Brieven, liefst met foto, gaarne aan A.P.A.B., No. 661, postbus 1830, Den Haag.

Als U er niets voor voelt om op een herdenkingslijst te staan — of U onderschrijft de betekenis ervan voor volgende generaties niet — breng tóch Uw offer van *f* 10,—. Want een volgestort fonds van ZESTIGDUIZEND GULDEN zal voor jaren een zegen zijn voor ontelbare duizenden in Ons Land van Herkomst!

BEZORG U EEN ZONNIGE TOEKOMST

in het vriendelijke Nederlandse dorp "El Atabal" nabij Malaga aan de Spaanse zonnekust, de Costa del Sol.

Percelen in grootte variërend van 500 - 1600 m². Al deze percelen zijn zodanig geprojecteerd, dat een prachtig uitzicht is gewaarborgd. De prijzen ervan liggen tussen de *f* 10.000 — *f* 50.000.
Mogelijkheid tot bouw van aantrekkelijke zogenaamde honingraatwoningen. Prijzen vanaf *f* 20.000 tot *f* 50.000.

Voor uitvoerige inlichtingen:

"OLYMPIC ENTERPRISES", L. Voorhout 35, den Haag, tel. 070 - 65 71 86

GÉ NABRINK
Korte Korsjespoortsteeg 8
Amsterdam-C — Telefoon 020 - 22 30 58

Zojuist verschenen:

HERINNERINGEN UIT DRIE TIJDPERKEN

Een geschreven familie-overlevering door **Margono Djojohadikusumo**

Dit belangrijke boek verhaalt op boeiende wijze over ontstaan en groei van het Indonesische nationalisme voor zover de familie van de auteur hierbij betrokken was.

Verkort uit de inhoud:
Het koloniale tijdperk — De nationale beweging — "Boedi-Oetomo" — De Japanse occupatie — Indonesia Merdeka.
Het geeft een eerlijk en persoonlijk beeld van een periode **(1900 tot heden)** bijzonder rijk aan gebeurtenissen.

225 blz. met frontispiece en 30 afb. op 20 platen, stevig gebonden met een stofomslag in vier kleuren ***f* 24,50.**

De belangstelling voor dit boek is overweldigend. Reserveer tijdig Uw exemplaar, ook leverbaar via de boekhandel.

Pisang Ambon tempo doeloe?

Herinneringen:
De kapokboom aan de horizon.
De jacht met honden op de tjèlengs.
De kampongkippen...
Ja, da's verleden tijd.

Goed dat er Pisang Ambon is.
Bereid volgens oud recept, uit het land dat we liefhebben.
Bananen speciaal gegroeid en geplukt voor dé 'Pisang Ambon'.
Oude herinneringen worden weer levend. En wat is dáár op tegen.
Pisang Ambon - Selamat minum!

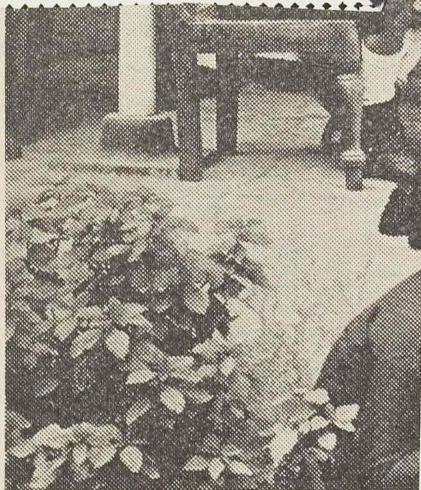
Pisang Ambon bananen likeur
grote fles f 8,80
halve fles f 4,60
Maak eens een bananen ijs-coupe, smaakt uitstekend.

Distilleerderij Levert & Co. - Nieuwe Zijdskolk 5 - Amsterdam

seka
teta

—VAN NELLE—

Herinneringen:
De kapokboom aan
de horizon.
De jacht met honden
op de tjèlengs.
De kampongkippen…
Ja, da's verleden tijd.

Distilleerderij Levert &